Honoré de BALZAC

Bal la Sceaux

Le Bal de Sceaux 1830

Contele de Fontaine, şeful uneia dintre cele mai vechi familii din Poitou1, slujise cu iscusință şi curaj cauza Bourbonilor2 în timpul războiului pe care vendeenii3 l-au purtat împotriva Republicii. După ce scăpase teafăr din toate primejdiile ce amenințară pe conducătorii regalişii în acea epocă furtunoasă a istoriei contemporane, îi plăcea să spună:

— Eu sunt unul dintre cei care s-au jertfit pe treptele tronului!

Această glumă avea un sâmbure de adevăr, dat fiind că era vorba de un om care în sângeroasa zi a luptelor de la Quatre-Chemins fusese cules dintre morți. Deşi sărăcit cu totul în urma confiscărilor, acest leal vendeean refuzase cu încăpățânare toate slujbele bine retribuite pe care i le oferise împăratul Napoleon. Nezdruncinat în concepțiile lui aristocratice, se supusese orbeşte concepțiilor clasei sale atunci când socotise că a sosit momentul să-şi aleagă o tovarăşă de viață. În ciuda încercărilor unui revoluționar proaspăt îmbogățit de a şi-l face ginere, punând mult preț pe o asemenea încuscrire, el se însurase cu o domnişoară de Kergarouët, fără nici o avere, dar a cărei familie este una dintre cele mai străvechi din Bretania.

Restaurația4 îl găsi pe domnul de Fontaine împovărat cu o familie

Honoré de BALZAC

Bal la Sceaux

Le Bal de Sceaux 1830

Contele de Fontaine, şeful uneia dintre cele mai vechi familii din Poitou1, slujise cu iscusinţă şi curaj cauza Bourbonilor2 în timpul războiului pe care vendeenii3 l-au purtat împotriva Republicii. După ce scăpase teafăr din toate primejdiile ce ameninţară pe conducătorii regalişii în acea epocă furtunoasă a istoriei contemporane, îi plăcea să spună:

— Eu sunt unul dintre cei care s-au jertfit pe treptele tronului!

Această glumă avea un sâmbure de adevăr, dat fiind că era vorba de un om care în sângeroasa zi a luptelor de la Quatre-Chemins fusese cules dintre morţi. Deşi sărăcit cu totul în urma confiscărilor, acest leal vendeean refuzase cu încăpăţânare toate slujbele bine retribuite pe care i le oferise împăratul Napoleon. Nezdruncinat în concepţiile lui aristocratice, se supusese orbeşte concepţiilor clasei sale atunci când socotise că a sosit momentul să-şi aleagă o tovarăşă de viaţă. În ciuda încercărilor unui revoluţionar proaspăt îmbogăţit de a şi-l face ginere, punând mult preţ pe o asemenea încuscrire, el se însurase cu o domnişoară de Kergarouët, fără nici o avere, dar a cărei familie este una dintre cele mai străvechi din Bretania.

Restauraţia4 îl găsi pe domnul de Fontaine împovărat cu o familie numeroasă. Cu toate că nu era în firea acestui inimos gentilom să ceară favoruri, se supuse totuşi

dorinţelor soţiei sale, îşi părăsi moşia, al cărei venit modest abia îi ajungea ca să-şi ţină copiii, şi se mută la Paris. Dezamăgit de lăcomia cu care foştii lui camarazi îşi împărţeau între ei funcţiile şi demnităţile constituţionale, era gata să se întoarcă la fâşia lui de pământ, când primi o adresă ministerială, prin care o excelenţă destul de cunoscută îl înştiinţa că i s-a conferit gradul de general de brigadă, în virtutea ordonanţei ce dădea dreptul ofiţerilor din armatele catolice de a-şi socoti primii douăzeci de ani, în care Ludovic ai XVIII-lea5 nu domnise, ca ani de serviciu. Peste câteva zile, vendeeanul mai primi, tot din oficiu, fără să fi făcut nici un demers, crucea ordinul „Legiunii de onoare” şi pe aceea a „Sfântului Ludovic”. Aceste favoruri ce-i veneau unul după altul, şi pe cane credea că le datorează faptului că monarhul nu-l uitase, îl clătinară în hotărârea lui; nu se mai mulţumi, aşa cum făcuse cu evlavie până atunci în fiecare duminică, să-şi ducă familia la Tuileries6 să strige „Trăiască regele” în sala mareşalilor, în clipa când se adunau toţi prinţii la capelă, şi ceru favoarea unei întrevederi particulare. Dar audienţa, care i se acordă numaidecât, nu fu câtuşi ele puţin particulară. Salonul regal era înţesat de slujitori bătrâni, ale căror chipuri pudrate, privite de o anumită înălţime, semănau cu un covor înzăpezit. Aici, gentilomul îşi regăsi vechii lui camarazi, care îl primiră cu oarecare răceală; în schimb, prinţii i se părură „adorabili”, expresie entuziastă, ce-i scăpă din gură în momentul când cel mai binevoitor dintre stăpânii lui, despre care contele credea că nu-l cunoaşte decât după nume, se apropie de el ca să-i strângă mâna şi să-l proclame drept cel mai neaoş dintre vendeeni. Cu tot acest elogiu însă, nici uneia dintre augustele figuri nu-i trecu prin minte să-l întrebe ceva în legătură cu pierderile pe care le suferise, sau cu banii pe care-i vărsase atât de darnic în vistieria armatei catolice. Îşi dădu seama, cam târziu e drept, că făcuse războiul pe socoteala lui propria. Către sfârşitul serii, socoti că îşi poate îngădui o aluzie spirituală

la starea lui materială, asemănătoare de altfel cu aceea a multor alţi gentilomi. Maiestatea sa prinse a râde din toată inima, orice vorbă te duh având darul să-i placă, dar pe urmă replică printr-una dintre acele glume regale a cărei blândeţe ustură mai tare decât asprimea unei dojeni. Unul dintre cei mai intimi confidenţi ai regelui se grăbi să se apropie de interesantul vendeean, şi, printr-o frază subtilă şi politicoasă, îi dădu să înţeleagă că n-a sosit încă momentul să se socotească cu stăpânii: la ordinea zilei figurau alte întâmplări, mult mai întârziate decât a sa, şi care aveau să servească, de bună seamă, la istoricul revoluţiei. Contele se desprinse pe neobservate din grupul venerabil care forma un respectuos semicerc în faţa augustei familii. Apoi, după ce-şi desfăcu, nu fără bătaie de cap, sabia care se încurcase între picioarele subţiri, străbătu curtea palatului de la Tuileries, îndreptându-se pe jos spre trăsura ce şi-o lăsase pe chei. Cu îndârjirea specifică nobilimii de viţă veche pentru care amintirea Ligii şi a Baricadelor7 nu s-a stins încă, în trăsură răbufni cu glas tare şi cu riscul de a se compromite, împotriva schimbării ce se produsese la curte.

„Altădată – îşi spunea el – oricine putea să vorbească regelui pe faţă despre micile lui neajunsuri. Seniorii puteau să-i ceară, fără nici o teamă, favoruri şi bani, dar acum să nu poţi căpăta, fără scandal, nici măcar restituirea sumelor împrumutate în cadrul serviciului? La dracu! Crucea „Sfântului Ludovic„ şi gradul de general de brigadă nu fac cât cele trei sute de mii de livre8 pe care le-am cheltuit, până la una, pentru cauza regală. Am să-i vorbesc din nou regelui, dar de data asta deschis şi în cabinetul său.”
Întâmplarea asta slăbi cu atât mai mult zelul domnului de Fontaine, cu cât repetatele lui cereri de audienţă rămaseră mereu fără răspuns. Pe deasupra, el mai văzu cum toţi intruşii Imperiului ajungeau la demnităţile rezervate, sub vechea monarhie, numai celor mai bune familii.

„Totul e pierdut – îşi spuse contele într-o dimineaţă. De bună seamă. Regele a fost şi el revoluţionar. Dacă n-ar fi Monsieur9 care nu-şi calcă demnitatea şi-şi răsplăteşte slujitorii credincioşi, nu ştiu pe ce mâini ar ajunge într-o zi coroana Franţei, dacă regimul ăsta ar continua prea mult. Blestematul lor sistem constituţional este cel mai rău dintre toate formele de guvernământ, şi niciodată, nu va fi potrivit pentru Franţa. Ludovic al XVIII-lea şi domnul Beugnot10 au dat totul peste cap la Saint-Ouen.

Deznădăjduit, contele se pregătea să se întoarcă la moşia sa, renunţând cu mărinimie la orice pretenţii de despăgubire. Tocmai atunci se produseră însă evenimentele de la 20 martie11, care stârniră o nouă furtună ce ameninţa să-l piardă şi pe regele legitim şi pe apărătorii lui. Asemeni acelor oameni cu inima bună care n-ar fi în stare să alunge nici măcar un servitor pe vreme de ploaie, domnul de Fontaine îşi amanetă moşia ca să urmeze monarhia în exil, fără să fie sigur dacă această complicitate la emigrare îi va folosi mai mult decât îi folosise devotamentul din trecut; dar, văzând că cei ce rămân credincioşi în surghiun se bucură de mai multă trecere decât vitejii care, odinioară, se ridicaseră cu armele în mâini, împotriva înfiinţării Republicii, nădăjduia, pesemne, să tragă din călătoria asta în străinătate un profit mai mare decât dintr-un serviciu activ şi primejdios înlăuntrul ţării. Calculele lui de curtean nu erau numai una dintre acele speculaţii deşarte ce făgăduiesc rezultate admirabile pe hârtie, dar duc la sapă de lemn când sunt puse în practică. Aşa încât fu şi el, după cum spunea cel mai spiritual şi mai abil diplomat al nostru, unul dintre cei cinci sute de slujitori credincioşi care au plecat cu regele în exil, la Gand, şi unul dintre cei cincizeci de mii care îl însoţeau la întoarcere.

În timpul acestei scurte absenţe a regalităţii, domnul de Fontaine avu fericirea să fie folosit de către Ludovic al XVIII-lea, arătându-i-se mai mult decât o mare cinste politică şi o sinceră afecţiune. Într-o seară, pe când

monarhul nu avea altceva mai bun de făcut, îşi aduse aminte de aluzia domnului de Fontaine, de la Tuileries. Bătrânul vendeean nu pierdu un astfel de prilej şi îşi spuse povestea cu destul duh pentru ca regele, care nu uita nimic, să şi-o poată aminti la timpul potrivit. Augustul literat remarcă forma inteligentă dată câtorva note a căror redactare fusese încredinţată discretului gentilom. Acest merit mărunt îl trecu pe domnul de Fontaine, în memoria regelui, printre slujitorii cei mai devotaţi ai coroanei. La a doua întoarcere, contele fu unul dintre acei însărcinaţi extraordinari care cutreieră departamentele cu misiunea de a judeca în ultimă instanţă pe rebeli, dar el dădu dovadă de multă moderaţie în exercitarea teribilei sale puteri. După încetarea acestei jurisdicţii temporare, marele magistrat se instala într-un fotoliu al Consiliului de Stat, ajunse deputat, vorbi puţin, ascultă mult şi îşi schimbă considerabil ideile. Unele împrejurări, necunoscute de biografi, îl făcură sa între destul de mult în intimitatea prinţului, aşa încât într-o zi răutăciosul monarh îl primi la el şi-i spuse:

— Prietene Fontaine, eu, personal, n-aş fi de părere să te numesc director general, nici ministru! Dacă şi dumneata şi eu am fi „slujbaşi”, nu ne-am putea păstra niciunul locurile, din cauza opiniilor noastre. Regimul reprezentativ12 are un lucru bun, şi anume că ne scuteşte de grija pe care o aveam altădată de a ne schimba noi înşine secretarii de stat. Consiliul nostru e un adevărat han, unde opinia publică ne trimite adesea călători ciudaţi; totuşi, vom mai găsi locuri şi pentru slujitorii noştri credincioşi.

Această introducere glumeaţă fu urmată de o ordonanţă care-l învestea pe domnul de Fontaine cu o administraţie importantă în marele domeniu al coroanei. Datorită modului inteligent în care ştia să asculte sarcasmele regescului său prieten, numele lui se afla pe buzele maiestăţii sale ori de câte ori era vorba să se înfiinţeze, o comisie ai cărei membri urmau să fie bine plătiţi. El avu

buna inspiraţie de a nu trâmbiţa nimic despre favoarea cu care îl cinsti monarhul, şi ştiu să şi-o păstreze prin felul savuros de a povesti în cursul acelor conversaţii familiare, care lui Ludovic al XVIII-lea îi plăceau tot atât de mult ca şi răvaşele bine scrise, anecdotele politice şi, dacă e îngăduit să folosim această expresie, cancanurile diplomatice sau parlamentare ce se ţineau lanţ pe atunci. Se ştie că toate nimicurile în legătură cu „guvernamentabilitatea” sa, cuvânt născocit de augustul zeflemist, îi produceau o plăcere deosebită. Graţie bunului simţ, umorului şi isteţimii domnului conte de Fontaine, fiecare membru al numeroasei lui familii, oricât de nevârstnic ar fi fost, sfârşi prin a se instala ca un vierme de mătase pe frunzele bugetului, aşa după cum se exprima chiar el, în glumă, faţă de stăpânul său. Astfel, prin bunăvoinţa regelui, cel mai mare dintre băieţi fu numit într-un post înalt din magistratura inamovibilă. Al doilea, simplu căpitan înainte de Restaurare, obţinu o cruce a „Legiunii” îndată după întoarcerea de la Gand; apoi, în urma tulburărilor din 1815, când nu se mai ţinea seamă de nici un regulament, trecu în garda regală, pe urmă în escorta personală a regelui. Se întoarse la regiment şi, după afacerea de la Trocadero13, se trezi locotenent-general cu un comandament în gardă. Cel mai mic, numit subprefect, ajunse în curând raportor la Consiliul de Stat şi director al unei administraţii municipale a Parisului, unde se afla la adăpost de orice furtună legislativă. Aceste hatâruri, discrete ca şi favoarea de care se bucura contele, curgeau pe neobservate. Şi, cu toate că tatăl şi cei trei fii aveau atâtea sinecure încât dispuneau cu toţii de un venit aproape tot atât de mare ca al unui director general, situaţia lor politică nu stârnea invidia nimănui. În perioada aceea, când abia se înfiripau primele înjghebări ale sistemului constituţional, puţini oameni cunoşteau regiunile paşnice ale bugetului, unde favoriţii dibaci îşi găsiseră câte o frumoasă răsplată pentru averile pierdute. Domnul conte de Fontaine, care până nu de mult

se lăuda că nici nu citise constituţia şi care se arăta atât de indignat de lăcomia curtenilor, nu întârzie să dovedească augustului său stăpân ca înţelegea tot aşa de bine ca, şi el spiritul şi mijloacele „reprezentativului”.

Dar, cu toată stabilitatea carierelor asigurate celor trei fii ai lui, cu toate veniturile băneşti rezultate din cumulul celor patru slujbe, domnul de Fontaine avea în spatele său o familie prea numeroasă ca să-şi poată reface dintr-odată şi cu uşurinţă averea. Cei trei băieţi erau acum plini de viitor, de favoruri şi de calităţi; dar contele mai avea şi trei fete, şi se temea că bunăvoinţa monarhului va seca într-o bună zi. Se gândi, deci, să-i vorbească de fiecare dată numai despre câte una dintre aceste fecioare grăbite să devină mirese. Regele, la rându-i, avea prea mult bun gust ca să-şi lase opera neterminată. Căsătoria primei fete cu un încasator general se făcu printr-una dintre acele fraze regale care nu costă nimic, dar valorează milioane. Într-o seară, deşi era posac, monarhul prinse a zâmbi când află despre existenţa unei a doua domnişoare de Fontaine, şi o căsători şi pe aceasta cu un magistrat tânăr de origine burgheză, e drept, dar bogat şi înzestrat cu multe calităţi, căruia îi acordă titlul de baron. Când, peste un an, vendeeanul pomeni de domnişoara Émilie de Fontaine, regele îi răspunse cu o voce cam usturătoare: „Amicus Plata, sed magis amica Natia”14 Apoi, după câteva zile, onoră pe „prietenul său Fontaine” cu un catren destul de nevinovat ce avea pretenţia de a fi o epigramă, şi în care îl ironiza în legătura cu cele trei fete scoase la iveală cu atâta îndemânare sub forma unei trinităţi. Dacă ar fi să dăm crezare cronicii, catrenul monarhului fusese inspirat de unitatea celor trei persoane divine.

— Dacă regele ar binevoi să transforme epigrama într-un epitalam15? Spuse contele încercând să întoarcă jocul de cuvinte în folosul lui.

— Văd rima, dar nu-i văd rostul, răspunse regele cu asprime, deoarece nu-i plăcu de loc, oricât de blândă ar fi

fost ea, gluma făcută pe seama poeziei lui.

Din ziua aceea, relaţiile sale cu domnul de Fontaine începură să se răcească. Regii se complac în contradicţii mai mult decât s-ar crede.

Émilie de Fontaine, ca mai toţi copiii născuţi la urmă, era un prâslea răsfăţat de toată lumea. Astfel că răceala monarhului pricinui contelui cu atât mai multă bătaie de cap cu cât se poate spune că nici o altă căsătorie n-a fost mai greu de încheiat decât a acestei fiice atât de dragi. Spre a înţelege aceste greutăţi, e nevoie să pătrundem în tainele frumosului palat în care se instalase administratorul pe socoteala Listei Civile. Émilie îşi petrecuse copilăria la moşia de la Fontaine unde se bucurase de acea îndestulare care procură primele satisfacţiile tinereţii. Cele mai mici dorinţe ale sale erau acolo legi pentru surorile, pentru fraţii, pentru mama şi chiar pentru tatăl ei. Toate rudele se prăpădeau după ea, Ajunsă la vârsta când începea să judece, exact în timpul când familia sa era favorizată de noroc, viaţa continua să aibă pentru ea acelaşi farmec. Luxul de la Paris i se păru ceva tot atât de firesc ca şi bogăţia de flori şi de fructe, sau ca şi belşugul acela câmpenesc în mijlocul căruia îşi trăise primii ani fericiţi. După cum în copilărie nu cunoscuse nici o piedică atunci când era vorba să-şi împlinească vreo dorinţă, tot aşa i se făcea pe plac şi la vârsta de paisprezece ani, când se aruncă în vârtejul vieţii de societate. Învăţându-se treptat cu plăcerile bogăţiei, îmbrăcămintea aleasă, eleganţa saloanelor aurite şi a echipajelor îi deveniră tot atât de necesare ca şi laudele sincere sau linguşitoare, ca şi petrecerile sau deşertăciunile de la curte. De altminteri, totul îi surâdea, în ochii tuturor citea numai îngăduinţă pentru ea.

Ca majoritatea copiilor răsfăţaţi, tiraniza pe cei care o iubeau şi-şi păstra drăgălăşeniile pentru cei ce nu se sinchiseau de ea. Cusururile îi creşteau odată cu vârsta, astfel că în curând părinţii trebuiră să culeagă roadele

amare ale acestei educaţii greşite. Cu toate că împlinise nouăsprezece ani, Émilie de Fontaine nu se hotărâse încă să aleagă pe niciunul dintre numeroşii juni pe care politica domnului de Fontaine îi aduna la petrecerile sale. Deşi tânără, se bucura în lume de toată libertatea de spirit pe care putea să o aibă o femeie. Era atât de frumoasă, că nu concepea să apară într-un salon fără să stârnească admiraţie. Întocmai ca şi regii, ea nu avea prieteni şi peste tot era obiectul unei bunăvoinţe căreia o altă fire mai bună decât a ei nu i-ar fi putut rezista. Nici un bărbat, fie el chiar şi un bătrân, n-ar fi avut tăria să iasă din cuvântul acestei fete care cu o singură privire aprindea scânteia dragostei până şi într-o inimă de gheaţă. Crescută în condiţii pe care nu le avuseseră celelalte surori, Émilie picta destul de bine, vorbea italieneşte şi englezeşte, cânta la pian într-un chip răscolitor, iar glasul, modelat de cei mai buni maeştri, avea un timbru ce da cântecului ei un farmec cuceritor. Spirituală şi posedând cunoştinţe din toate literaturile, te-ar fi putut face să crezi că, aşa cum ar spune Mascarille, oamenii de soi vin pe lume gata învăţaţi. Vorbea cu uşurinţă despre pictura italiană sau flamandă, despre evul mediu sau Renaştere; făcea la întâmplare aprecieri asupra cărţilor noi, ca şi asupra celor vechi, şi sublinia lipsurile unei lucrări cu o ascuţime de spirit încântătoare. Cea mai simplă frază a ei era primită de lumea care o idolatriza aşa cum e primit de turci un firman al sultanului. În felul acesta uimea totdeauna pe oamenii superficiali; cât despre cei cu fond, tactul ei înnăscut o ajuta să-i cunoască repede; în faţa acestor a recurgea la atâta cochetărie încât, mulţumită farmecului ei, reuşea să scape de judecata lor. Îndărătul acestei spoieli seducătoare se ascundea însă o inimă nepăsătoare, convingerea pe care o au multe fete că nimeni nu e în stare să se ridice atât de sus încât să le înţeleagă perfecţiunea sufletească, şi o trufie ce se sprijinea atât pe originea-i nobilă, cât şi pe frumuseţea ei. În lipsa acelui sentiment puternic care, mai curând sau mai târziu,

răscoleşte inima oricărei femei, ca îşi punea toată ardoarea tinereţii în pasiunea nemăsurată pentru ranguri; faţă de oamenii de rând arăta cel mai profund dispreţ. Necruţătoare cu proaspăta nobilime, se străduia din răsputeri ca părinţii ei să se ţină în rând cu familiile cele mai ilustre din cartierul Saint-Germain.

Înfumurările acestea nu scăpară ochiului pătrunzător al domnului de Fontaine care, cu prilejul căsătoriei celorlalte două fiice mai mari, trebui să sufere deseori ironiile şi înţepăturile Émiliei. Oamenii cu judecată se vor fi mirat văzând că bătrânul vendeean îşi dăduse prima sa fată după un încasator general care avea, e drept, câteva vechi proprietăţi senioriale, dar al cărui nume nu era precedat de acea particulă ce dăduse tronului atâţia apărători, iar pe a doua, după un magistrat prea de curând ridicat la rangul de baron pentru a se fi uitat că tatăl lui fusese vânzător de surcele. Această mare schimbare intervenită în ideile nobilului tocmai când împlinea şaizeci de ani, vârstă la care oamenii rareori îşi părăsesc principiile, nu se datora numai jalnicului fapt că locuia în Babilonul modern unde toţi cei veniţi din provincie sfârşesc prin a-şi pierde dârzenia; noua conştiinţă politică a contelui de Fontaine mai era şi rezultatul sfaturilor şi prieteniei regelui. Acest prinţ filosof îşi pusese în gând să-l convertească pe nobilul vendeean la ideile dictate de evoluţia secolului al XIX-lea şi de renovarea monarhiei. Ludovic al XVIII-lea voia să contopească partidele, aşa cum Napoleon contopise oamenii şi lucrurile. Numai că regele legitim, la fel de abil poate ca şi adversarul său, proceda în sens contrar. Ultimul cap încoronat al casei de Bourbon era tot atât de zorit să satisfacă burghezia şi oamenii Imperiului, ţinând clerul la respect, pe cât de mult dorise Napoleon I să atragă de partea lui marea nobilime sau să înzestreze Biserica. Confident al gândurilor regale, consilierul de stat devenise pe nesimţite unul dintre conducătorii cei mai înţelepţi şi mai ascultaţi ai partidului moderat care urmărea împăcarea opiniilor, în numele

interesului naţional. El se declara pentru costisitoarele principii ale sistemului constituţional şi susţinea cu toată puterea jocul balanţei politice care îngăduia stăpânului său să guverneze Franţa în mijlocul tulburărilor. Poate că domnul de Fontaine nutrea gândul de a ajunge pair16 printr-unul dintre acele vârtejuri legislative ale căror rezultate, atât de neobişnuite, surprindeau pe bătrânii politicieni din vremea aceea. Unul dintre cele mai nestrămutate principii ale lui era acela de a nu recunoaşte altă nobleţe în Franţa afară de demnitatea de pair; numai familiile care purtau acest titlu erau singurele îndreptăţite să mai aibă privilegii.

— O nobleţe fără privilegii, spunea el, e ca un mâner fără unealtă.

Tot atât de depărtat de partidul lui Lafayette17, cât şi de partidul lui La Bourdonnaye18, el pregătea cu zel împăcarea generală, menită să dea Franţei o eră nouă şi un destin strălucit. Încerca să convingă familiile pe care le vizita că de acum încolo cariera militară şi cea administrativă vor avea mai puţine perspective. Îndemna pe mame să-şi îndrepte copiii spre profesiunile libere şi spre industrie, dându-le să înţeleagă că îndeletnicirile militare şi funcţiunile înalte ale cârmuirii statului vor fi acordate în mod foarte constituţional numai tinerilor din familiile nobile ale pairilor. După părerea lui, poporul cucerise un loc destul de larg în administraţie prin adunarea electivă, prin posturile din magistratură şi cele din finanţe, care, susţinea el, vor fi ca şi altădată apanajul burghezilor cu vază. Noile principii ale capului familiei de Fontaine şi căsătoriile sănătoase ce au rezultat din ele pentru primele două fete întâmpinaseră o dârză împotrivire în sânul căminului său. Contesa de Fontaine rămăsese credincioasă vechilor ei convingeri, pe care o femeie ce se trăgea din neamul Rohanilor prin mamă, nu le putea renega. Cu toate că la început se opusese fericirii şi norocului ce le aşteptau pe cele două fiice mai mari, în cele din urmă se înclină în faţa

consideraţiilor tainice pe care soţii şi le împărtăşesc unul altuia, seara, când îşi pun amân doi capetele pe aceeaşi pernă. Domnul de Fontaine demonstră soţiei sale convingător, prin calcule precise, că şederea lor la Paris, obligaţia de a-şi ţine rangul, strălucirea casei, care-i răsplătea de toate lipsurile îndurate cu atâta bărbăţie în fundul Vendeei, cheltuielile făcute cu fiii lor, înghiţeau cea mai mare parte a veniturilor. Trebuia deci, să nu scape prilejul binecuvântat de a-şi mărita fetele atât de bine. Nu vor avea oare ele, într-o zi, un venit de şaizeci sau optzeci de mii de livre? Fetele fără zestre nu se întâlnesc în fiecare zi cu partide atât de convenabile. Şi apoi, era timpul să se gândească la economii pentru a spori moşia de la Fontaine şi a reface vechiul domeniu al familiei. În faţa unor argumente atât de convingătoare, contesa se lăsă convinsă, aşa cum ar fi făcut orice mamă în locul ei, deşi poate cu mai multă tragere de inimă. Ea ţinu să declare însă că măcar pe fiica lor Émilie o va căsători în aşa fel încât să satisfacă orgoliul pe care, din păcate, ea însăşi îl ajutase să prindă rădăcini în sufletul tânăr al fetei.

Drept urmare, evenimentele care ar fi trebuit să producă bucurie în familia lor, răspândiră o uşoară sămânţă de discordie. Încasatorul general şi tânărul magistrat se văzură expuşi răcelii unui ceremonial pus la cale de contesă şi de fiica sa Émilie. Eticheta acestora găsi în curând prilejul să-şi exercite şi mai mult tirania în sânul familiei: locotenentul-general se însură cu singura fată a unui bancher; prezidentul luă foarte înţelept o domnişoară al cărei tată, om cu o avere de două sau trei milioane, se ocupase cu negoţul de stambă; în sfârşit, al treilea frate rămase credincios principiilor sale, comune cu ale oamenilor de jos, alegându-şi soţia în persoana fiicei unui notar bogat din Paris. Cele trei cumnate şi cei doi cumnaţi găseau că e atât de plăcut şi atât de folositor pentru fiecare dintre ei să rămână în sfera înaltă a puternicilor zilei şi să frecventeze saloanele din cartierul Saint-Germain încât se

înţeleseră cu toţii să facă o mică suită mândrei Émilie. Dar acest pact de interese şi orgoliu nu izbuti să se cimenteze atât de bine încât tânăra suverană să nu stârnească adesea revoluţii în micul ei stat. Scene, pe care bunele maniere nu le-ar fi condamnat, făceau să dăinuie între toţi membrii acestei numeroase familii o anumită atmosferă de încordare, care, fără să se manifeste prea mult în public, degenera, uneori, în casă, în răbufniri destul de răutăcioase. Astfel, nevasta locotenent-generalului, ajunsă baroană, se socotea tot atât de nobilă ea şi o Kergarouët şi pretindea că un venit de o sută de mii de livre îi da dreptul să fie tot atât de sfidătoare ca şi cumnata Émilie, căreia îi ura câteodată, în ironie, să aibă noroc de o căsătorie fericită, amintindu-i că fata cutărui pair se măritase cu un oarecare cutare domn. Nevasta vicontelui de Fontaine se amuza s-o pună în umbră pe Émilie prin gustul ei şi prin luxul toaletelor, al mobilelor şi al echipajelor sale. Aerul batjocoritor cu care cumnatele şi cei doi cumnaţi întâmpinau de cele mai multe mi inflamările domnişoarei de Fontaine, îi stârnea acesteia o furie pe care abia şi-o potolea printr-o ploaie de înţepături. Pe lângă faptul că şeful familiei era neliniştit de răceala intervenită în tacita şi nesigura prietenie a monarhului, el se îngrijora de astă dată şi mai mult, deoarece ca urmare a sfidării ironice a surorilor ei, fiica lui cea iubită se arăta acum mai pretenţioasă ca oricând.

În plina desfăşurare a acestor întâmplări şi tocmai în momentul când lupta surdă din sânul familiei se înăsprise, monarhul, în graţiile căruia domnul de Fontaine spera să intre din nou, fu lovit de boala ce avea să-l răpună. Marele om politic, care ştiuse să-şi conducă atât de bine nava în mijlocul furtunilor, muri curând după aceea. Ştiind bine ce avea să-i rezerve soarta, contele de Fontaine se strădui să strângă în jurul ultimei sale fiice elita tinerilor candidaţi la însurătoare. Cei care au avut de rezolvat greaua problemă a măritării unei fete plină de semeţie şi toane vor înţelege,

desigur, necazurile ce se abăturĂ. Pe capul bietului vendeean. O dată îndeplinite dorinţele fiicei lui dragi, această ultimă faptă ar fi încheiat în mod demn cei zece ani de carieră a contelui ta Paris. Prin felul cum năvălise în bugetele tuturor ministerelor, familia lui se putea compara cu casa de Austria care, prin alianţe pe ei, ameninţa săi cotropească Europa. De aceea, bătrânul vendeean, care se gândea mereu la fericirea fiicei lui, nu se descurajă să-i prezinte mereu alţi pretendenţi; dar nimic nu era mai hazliu decât modul în care îngâmfata creatură îşi pronunţa hotărârile şi judeca meritele adoratorilor ei. S-ar fi zis că, asemeni unei prinţese din O mie şi una de Zile, Émilie era destul de bogată şi destul de frumoasă ca să aibă dreptul de a alege între toţi prinţii din lume; nazurile ei erau unele mai caraghioase decât altele: unul avea picioarele prea groase sau genunchi strâmbi, altul era miop; unul se numea Durand; celălalt şchiopăta şi aproape toţi i se păreau prea graşi. Mai zglobie, mai încântătoare şi mai veselă ca oricând, după ce respingea doi sau trei pretendenţi, se arunca în vârtejul petrecerilor de iarnă şi era nelipsită de la baluri, unde ochii ei pătrunzători urmăreau toate celebrităţile zilei; unde, cu ajutorul ciripitului ei fermecător, descifra adesea tainele celui mai enigmatic suflet, şi unde-i plăcea să se joace cu inimile tinerilor, provocând cu o cochetărie înnăscută cereri în căsătorie pe care le respingea totdeauna.

Natura o înzestrase din belşug cu însuşirile necesare rolului pe care-l juca. Înaltă şi zveltă, Émilie de Fontaine avea un mers falnic sau zburdalnic, după plac. Gâtul puţin cam lung îi îngăduia să ia atitudini încântătoare de dispreţ şi sfidare. Îşi alcătuise un repertoriu bogat din acele înclinări ale capului sau din acele gesturi feminine care tălmăcesc într-un chip atât de crud sau atât de fericit zâmbetele sau vorbele rostite pe jumătate. Frumosul păr negru, sprâncenele dese şi foarte arcuite dădeau înfăţişării ei o expresie de mândrie pe care cochetăria, dimpreună cu

oglinda, o învăţaseră s-o facă neîndurătoare sau s-o îmblânzească prin ascuţirea sau prin căldura privirii, prin încleştarea sau prin uşoarele mişcări ale buzelor, prin răceala sau prin vraja zâmbetului ei. Când îşi punea în gând să cucerească o inimă, glasul Émiliei era dulce şi melodios, dar ştia să-i dea şi un accent tăios atunci când voia să reteze pălăvrăgeala vreunui cavaler. Faţa ei albă şi fruntea ca de marmură se asemănau cu limpezimea unui lac ce se învălurează la cea mai mică adiere de vânt, dar îşi recăpătă seninătatea surâzătoare îndată ce briza se linişteşte. Mulţi dintre tinerii care cădeau victime dispreţului ei, spuneau că joacă teatru, dar din ochii ei negri izbucneau atâtea vâlvătăi, izvorau atâtea speranţe, încât n-avea nici o vină dacă inimile eleganţilor ei parteneri de dans se zbăteau înfiorate sub fracurile negre. Dintre toate tinerele fete care se bucurau de trecere, niciuna nu se pricepea mai bine ca ea să-şi impună un aer de superioritate când primea salutul unui bărbat despre care ştia că nu are decât merite personale, să întâmpine cu o politeţe jignitoare pe cei pe care-i socotea mai prejos de dânsa, ori să-şi reverse îngâmfarea asupra tuturor celor care încercau să se ţină în rând cu ea. Oriunde se afla, părea că primeşte mai degrabă omagii, nu complimente, şi dacă ar fi fost invitată, chiar la o prinţesă, înfăţişarea şi fumurile ei ar fi transformat fotoliul pe care s-ar fi aşezat într-un tron împărat. Domnul de Fontaine îşi dădu seama prea târziu cât de greşită fusese educaţia celei mai dragi fiice a lui din pricina alintării ei de către întreaga familie. Admiraţia pe care oamenii o arată la început unei persoane tinere, pentru ca mai târziu tot ei să se răzbune, exaltase şi mai mult trufia Émiliei şi-i sporise încrederea în sine. O bunăvoinţă generală îi dezvoltase egoismul acela sădit în toţi copiii răsfăţaţi care, asemenea regilor, se distrează pe socoteala a tot ceea ce-i înconjoară. În perioada aceea, graţia tinereţii şi farmecul însuşirilor ei ascundeau tuturor aceste cusururi, care devin cu atât mai condamnabile la o femeie, cu cât ea nu poate să placă decât

prin devotament şi abnegaţie; – dar cum unui ochi de adevărat tată nu-i scapă niciodată nimic, domnul de Fontaine încercă deseori să-i explice fiicei lui paginile mai importante din misterioasa carte a vieţii. Zadarnică trudă! Avu a se plânge prea des de toanele şi nesupunerea, ca şi de ironica inteligenţă a fiicei lui, spre a-şi mai da osteneala să ducă la bun sfârşit greaua sarcină a îndreptării unei firi atât de primejdioase. Se mulţumi să-i dea din când în când unele sfaturi blajine şi înţelepte, dar constată cu durere că cele mai duioase cuvinte ale lui alunecau pe inima fetei, ca şi cum aceasta ar fi fost de marmură. Ochii unui tată se deschid atât de târziu, încât abia după mai multe dovezi bătrânul vendeean observă aerul îngăduitor cu care fiica lui catadicsea să-i acorde câte o mângâiere. Dar chiar şi atunci, ea se comporta ca un copil care pare a spune mamei: „Sărută-mă mai repede, că mă duc să mă joc!” Cu alte cuvinte, Émilie binevoia să fie drăgăstoasă cu părinţii ei. De multe ori însă, apucată de toanele neaşteptate ce par atât de greu de explicat la tinerele fete, ea se închidea în casă şi nu se mai arăta decât forte rar, plângându-se că trebuie să împartă cu prea multă lume inima tatălui şi a mamei ei, devenind geloasă pe oricine, chiar şi pe fraţii sau surorile sate. Pe urmă, după ce se străduise să creeze un pustiu în jurul ei, fata asta ciudată învinuia întreaga natura de singurătatea-i închipuită şi de suferinţele pe care şi le pricinuia de bună voie. Înarmată cu experienţa ei de douăzeci de ani, condamna soarta, deoarece, neştiind că prima condiţie a fericirii se află în noi înşine, ea cerea vieţii dinafară să i-o dea. Ar fi fost în stare să fuga tocmai la capătul pământului, pentru a scăpa de o căsătorie asemănătoare cu a surorilor ei, dar, pe de altă parte, le invidia că s-au măritat şi că sunt bogate şi fericite. În sfârşit, uneori dădea de bănuit mamei sale – victimă ca şi domnul de Fontaine a purtărilor ei – că trebuie să aibă un grăunte de nebunie. Toată rătăcirea asta era de fapt explicabilă: nimic nu e mai obişnuit decât mândria tainică a tinerelor

fete care aparţin familiilor de pe o treaptă socială înaltă şi sunt înzestrate de la natură cu o frumuseţe deosebită. Aproape toate sunt convinse că mamele lor, ajunse la vârsta de patruzeci sau cincizeci de ani, nu le mai pot înţelege sufletele tinere, nici împărtăşesc dorinţele. Ele îşi închipuie că cele mai multe mame, geloase pe fiicele lor, vor să le îmbrace după moda veche cu scopul premeditat de a le pune în umbră sau de a le lipsi de laudele ce li se cuvin. Aceasta este pricina pentru care se stârnesc adeseori atâtea lacrimi ascunse sau atâtea răzvrătiri împotriva aşa-zisei tiranii materne. În mijlocul unor astfel de necazuri ce devin cu timpul reale, deşi pornesc din motive imaginare, ele mai au şi mania de a-şi plăsmui un ideal de viaţă şi de a-şi alcătui singure câte un horoscop strălucit. Arta magiei lor constă în a-şi lua visurile drept realităţi. În lungile lor meditaţii se hotărăsc în taină să nu-şi dea inima şi mâna decât unui bărbat înzestrat cu cutare sau cutare merit. Îşi făuresc în imaginaţie câte un Făt-Frumos căruia viitorul lor soţ trebuie să-i corespundă cu orice preţ. După ce au căpătat experienţa vieţii şi au tras învăţămintele temeinice pe care le aduc anii, cunoscând mai bine lumea şi cursul ei prozaic, văzând nefericirile altora, frumuseţea idealului din închipuirea lor începe să se şteargă, şi într-o bună zi se trezesc că trăiesc la fel ca toată lumea, constatând că sunt fericite şi fără mirajul nupţial al visurilor lor. Urmând aceste simţăminte poetice, domnişoara Émilie de Fontaine îşi fixase, în şubreda-i înţelepciune, un program pe care pretendentul ei trebuia să-l respecte întru totul dacă voia să fie acceptat. De-aici, dispreţul şi ironiile ei.

„Deşi tânăr şi de viţă veche – îşi spunea ea – va trebui să fie pair al Franţei, sau fiul cel mai mare al unui pair! N-aş suporta să nu-mi văd blazonul zugrăvit pe tăbliile trăsurii între faldurile fâlfâitoare ale unei mantii de culoarea azurului şi să nu mă plimb laolaltă cu prinţii pe aleea cea mare de la Champs-Elysees, în zilele când sunt alergări la Long-champs19. De altminteri, tata susţine că aceasta va fi

într-o zi demnitatea cea mai mare din Franţa. Vreau să fie militar, rezervându-mi plăcerea de a-i cere să demisioneze, şi mai vreau să fie decorat, ca să mi se prezinte armele.”

Dar meritele astea rare n-ar servi la nimic dacă logodnicul n-ar fi înzestrat şi cu o mare amabilitate, cu o înfăţişare frumoasă, dacă n-ar fi un om de duh şi dacă n-ar fi zvelt. Subţirimea, această graţie a corp ului, oricât de trecătoare ar fi ea, constituia, mai ales într-un regim reprezentativ, un fel de măsură ideală pe care domnişoara de Fontaine o lua drept model. Tânărul care nu corespundea, de la prima vedere, condiţiilor cerute, nu era vrednic să mai capete o a doua privire.

— Ah, Doamne, ce gras e domnul acesta! Era expresia prin care ea îşi manifesta cel mai înalt dispreţ.

După ea, oamenii cât de cât corpolenţi erau lipsiţi de sentimente, erau soţi răi şi nu meritau să pătrundă într-o societate civilizată. Deşi un trup plin e socotit în Orient ca o frumuseţe, ei i se părea o nenorocire la femei, iar la bărbaţi, o crimă. Aceste păreri paradoxale erau primite cu îngăduinţă, datorită felului hazliu în care erau enunţate. Totuşi, contele îşi dădea seama că, mai târziu, pretenţiile fiicei lui – al căror ridicol n-avea să scape neobservat anumitor femei pe cât de isteţe pe atât de necruţătoare – vor ajunge un inevitabil subiect de batjocură. Se temea ca nu cumva ideile ciudate ale fetei să se transforme în ceva de prost gust. Se înspăimânta la gândul că lumea neîndurătoare a saloanelor a şi început poate să râdă pe seama unei persoane ce se afla de atâta vreme în scenă fără să dea un deznodământ comediei pe care o juca. Mulţi parteneri, nemulţumiţi de a fi fost respinşi, păreau că nu aşteaptă decât cel mai mic prilej nenorocit ca să se răzbune. Cei indiferenţi, cei fără altă treabă începeau să se sature; admiraţia e totdeauna obositoare pentru speţa omenească. Bătrânul vendeean ştia mai bine ca oricine că dacă e nevoie să alegi cu multă băgare de seamă momentul când te hotărăşti să apari în lume, la curte, într-un salon

sau pe scenă, e şi mai greu să te retragi când vrei. Astfel, în cursul primei ierni după urcarea pe tron a lui Carol al X-lea20, el îşi spori străduinţele, ajutat de cei trei fii şi de ginerii lui, pentru a reuni în saloanele palatului său cele mai bune partide pe care le puteau oferi Parisul şi diferitele grupuri de deputaţi din provincie. Strălucirea recepţiilor date de el, luxul din sala de mese şi dineurile parfumate de aroma trufelor21, se întreceau cu banchetele de pomină prin care miniştrii timpului îşi asigurau votul armatei lor parlamentare.

Respectabilul vendeean fu atunci arătat cu degetul ca unul dintre cei mai puternici corupători ai cinstei legislative din sânul acelei ilustre Camere care părea că o să moara de îmbuibare. Căci, lucru ciudat: încercările făcute ca să-şi mărite fata îl menţinută într-o mare favoare. Descoperise poate un mijloc secret de a vinde de două ori aceleaşi trufe. Această răutate datorată câtorva liberali zeflemişti, care îşi compensau numărul mic al aderenţilor din Cameră printr-un mare număr de discursuri, nu avu însă nici un ecou. Purtarea gentilomului din Poitou era în general atât de nobilă şi de cinstită, încât n-a putut fi ţinta nici uneia dintre epigramele cu care ziarele răutăcioase din acea epocă atacau pe cei trei sute de votanţi de la centru, pe miniştrii, bucătarii, directorii generali, prinţii furculiţei şi pe toţi apărătorii din oficiu care sprijineau guvernul Villčle22. La sfârţitul acestei campanii, în timpul căreia domnul de Fontaine arătase de mai multe ori tot ce putea socoti că reuniunea de pretendenţi nu va mai fi de astă dată o simplă defilare de năluci pentru fiica lui, şi că a sosit momentul s-o întrebe ce are de gând. Într-un fel, era mulţumit sufleteşte că-şi îndeplinise aşa cum trebuie datoria de tată. Şi apoi, după ce întrebuinţase toate mijloacele, nădăjduia că dintre atâtea inimi aduse la picioarele mofturoasei Émilie, se va fi găsit măcar una pe care ea s-o fi luat în seamă. Ne mai fiind în stare de alte încercări, şi pe deasupra şi plictisit de purtarea fiicei lui, pe la sfârşitul postului Paştelui, într-o

dimineaţă când şedinţa de la Cameră nu-l obliga să fie prezent acolo, se hotărî să-şi exercite autoritatea de tată. În timp ce un valet desena cu îndemânare pe craniul său gălbejit triunghiul de pudră ce întregea cu aripi de porumbei pieptănătura sa venerabilă, tatăl Émiliei porunci bătrânului valet, nu fără o tainică emoţie, să se ducă s-o anunţe pe trufaşa domnişoară că trebuie să se înfăţişeze numaidecât şefului familiei.

— Joseph, îi spuse valetului, după ce acesta îl termină pieptănătura, aruncă şervetul, trage perdelele, pune fotoliile la locul lor, scutură covoraşul din faţa căminului, curăţă peste tot. Repede! Deschide fereastra şi aeriseşte-mi puţin camera de lucru.

Contele dădu atât de multe ordine încât îl zăpăci pe Joseph, care, bănuind intenţiile stăpânului, împrospătă aerul din această încăpere, de obicei cea mai neglijată din toată casa, şi izbuti să mai strângă puţin vrafurile de conturi, de cartoane şi de cărţi, şi să rânduiască mobilele acestui sanctuar unde se rezolvau afacerile domeniului regal. Când Joseph termină de făcut oarecare ordine în haosul de acolo şi după ce aşează mai la vedere, ca într-o prăvălie, obiectele ce puteau să încânte privirea sau să producă, prin coloritul lor, o anumită poezie birocratică, se opri în mijlocul maldărelor de hârţoage îngrămădite în unele părţi până şi pe covoare, se admiră o clipă singur pentru treaba făcută, apoi dădu din cap şi ieşi.

Dar nefericitul sinecurist nu se arătă tot aşa de încântat ca servitorul său. Înainte de a se aşeza în fotoliul lui larg, cu braţe, aruncă o privire de neîncredere împrejur, îşi examină cu un fel de dispreţ halatul de casă, scutură câteva fire de tutun de pe el, îşi suflă cu grijă nasul, rândui mai bine la locul lor vătraiul şi cleştele, aţâţa focul, îşi trase limbile pantofilor, îşi aruncă pe spate codiţa care stătea într-o parte între gulerul jiletcii şi al halatului, făcând-o să atârne drept în jos, apoi scormoni cenuşa din focul ce constituia o mărturie a guturaiului său încăpăţânat. În sfârşit, bătrânul

vendeean, după ce-şi mai aruncă odată privirea asupra cabinetului, se aşează, sperând că acum nimic nu va mai putea da loc observaţiilor glumeţe dar obraznice cu care fiica sa avea obiceiul să răspundă sfaturilor lui înţelepte. Într-o împrejurare ca aşa, nu voia să-şi compromită demnitatea de tată. Trase cu un gest delicat o priză de tutun şi tuşi de două-trei ori, ca şi cum s-ar fi pregătit să o strige pe nume, apoi auzi pasul uşor al fiicei lui, care intră fredonând o arie din Il Barbiere23.

— Bună ziua, tată. Ce doreşti de la mine, aşa de dimineaţă?

După aceste vorbe aruncate ca refren al ariei pe care o cânta, sărută pe conte, dar nu cu dragostea aceea care dă atâta graţie sentimentului filial, ci cu zglobia nepăsare a unei iubite, încredinţată că va place totdeauna, oricum s-ar purta.

— Scumpa mea copilă, vorbi cu gravitate domnul de Fontaine, te-am chemat ca să discut cu tine, cât se poate de serios, despre viitorul tău. Datoria pe care o ai în momentul de faţă de a-ţi alege un bărbat demn să-ţi asigure fericirea.

— Dragă tată, răspunse Émilie întrerupându-l cu accentul cel mai cald al vocii ei, mi se pare că armistiţiul pe care l-am încheiat în legătură cu pretendenţii mei nu a expirat încă.

— Émilie, vreau ca cel puţin astăzi să nu mai glumim când e vorba de un subiect atât de important. De o bună bucată de vreme, toţi cei care ţin cu adevărat la tine, scumpa mea copilă, îşi unesc străduinţele ca să-ţi pregătească o căsătorie potrivită, şi ar însemna să dai dovadă de nerecunoştinţă privind cu uşurinţă grija pe care nu numai eu ţi-o port.

Auzind aceste cuvinte, şi după ce aruncă o privire dispreţuitoare asupra mobilelor din cabinetul tatălui ei, tânăra fată se îndreptă spre un fotoliu ce părea cel mai puţin folosit de vizitatori, îl trase chiar ea în cealaltă parte a căminului, în aşa fel încât să se aşeze în faţa tatălui ei, luă o atitudine atât de serioasă încât nu se putea să nu vezi că

face totul în bătaie de joc şi îşi încrucişă braţele pe garnitura bogată a unei pelerine albe ca zăpadă, ale cărei volane de tul fură mototolite fără nici o milă. Apoi, uitându-se cu coada ochiului, zâmbitoare, la faţa îngrijorată a bătrânului ei tată, rupse tăcerea, spunând:

— Nu te-am auzit niciodată, tată dragă, spunând că guvernul îşi face comunicările în halat de casă. Dar, adăugă râzând, asta n-are nici o importantă, poporul nu trebuie să fie pretenţios. Să vedem deci proiectele dumitale de legi şi rapoartele oficiale.

— N-o să-mi vie totdeauna uşor să ţi le prezint, copil rău ce eşti! Ascultă, Émilie. Nu am de gând să-mi mai compromit multă vreme stima de care mă bucur, care este o parte a averii copiilor mei, ca sa recrutez regimentul acesta de dansatori, numai ca tu să-i iei la goană în fiecare primăvară. Şi aşa, ai fost până acum pricina nevinovată a destule certuri primejdioase cu unele familii. Sper că astăzi ai să înţelegi mai bine greutăţile în care te afli şi tu, şi noi. Ai douăzeci de ani, fata mea, şi iată că au trecut aproape trei ani de când trebuia să te măriţi. Fraţii tăi, celelalte două surori sunt la casele lor şi se bucură de belşug şi fericire. Dar, copila mea, cheltuielile la care ne-au obligat aceste căsătorii şi luxul casei pe care îl pretinzi de la mama ta, ne-au absorbit atât de mult veniturile, încât abia ţi-aş putea da o zestre de o sută de mii de franci. De acum încolo vreau să mă îngrijesc situaţia viitoare a mamei tale, căci nu trebuie să fie sacrificată, pentru copiii ei. Émilie, după ce nu voi mai fi eu, doamna de Fontaine nu trebuie să rămână pe umerii nimănui şi are dreptul să se bucure mai departe de belşugul cu care i-am răsplătit destul de târziu devotamentul ce mi-a arătat în vremurile grele. Vezi, dar, copila mea, că zestrea ta mică nu prea corespunde ambiţiilor tale. Chiar atâta cât este, ea înseamnă un sacrificiu pe care nu l-am făcut pentru niciunul dintre ceilalţi copii ai noştri; dar ei s-au arătat atât de mărinimoşi,

încât au hotărât de comun acord să nu ţină seamă de faptul cât am favorizat-o pe copila care ne este atât de dragă.

— În situaţia lor, cred şi eu, spuse Émilie, dând din cap cu ironic.

— Fetiţa mea, să nu subapreciezi niciodată, aşa cum faci acum, pe cei ce te iubesc. Să ştii că numai cei săraci pot fi mărinimoşi! Cei bogaţi găsesc totdeauna destule motive ca să nu lase unei rude douăzeci de mii de franci. Ei bine, nu te supăra, copila mea, şi să vorbim cu toată seriozitatea. Dintre tinerii de însurat, nu l-ai remarcat pe domnul de Manerville?

— Oh! Pronunţă „zoc” în loc de joc, se uită întruna la picioarele lui, fiindcă îşi închipuie că e prea mic, şi se studiază mereu în oglindă! De altminteri, e blond, şi mie nu-mi plac blonzii.

— Prea bine! Dar domnul de Beaudenord?

— Nu e de familie nobilă. E urât şi gras. E drept, el e brunet, dar ar trebui ca aceşti doi domni să cadă de acord pentru a-şi contopi averile, iar primul să împrumute numele şi corpul celui de-al doilea, care trebuie să-şi păstreze părul, şi atunci. Poate că.

— Ce ai avea de zis împotriva domnului de Rastignac?

— A ajuns aproape un bancher, spuse ea cu răutate.

— Dar vicontele de Portencluere, ruda noastră?

— Un băieţoi care dansează prost, şi, pe deasupra, e fără avere. Dar ce să mai vorbim, tată, oamenii ăştia nu au titlu. Şi eu vreau să fiu măcar contesă, ca mama.

— Prin urmare, n-ai văzut în iarna asta pe nimeni care.

— Nu, tată.

— Atunci, ce ai vrea tu?

— Pe fiul unui pair al Franţei.

— Fetiţa mea, eşti smintită, rosti domnul de Fontaine, ridicându-se în picioare.

Dar numaidecât îşi ridică ochii spre cer, ca şi cum s-ar fi rugat să-i de-a o nouă putere de resemnare, apoi, aruncând

o privire de milă părintească asupra fetei, care se emoţionă, îi apucă mâna, i-o strânse şi-i spuse cu duioşie:

— Dumnezeu mi-e martor, sărmană fiinţă rătăcită, că mi-am îndeplinit în chip conştiincios faţă de tine datoriile de tată. Ce spun, conştiincios?

— Cu dragoste, mica mea Émilie. Da, Dumnezeu mi-e martor că în iarna asta ţi-am prezentat o mulţime de tineri cumsecade, ale căror merite, cuminţenie şi creştere le cunoşteam bine, şi toţi s-au arătat demni de tine. Copila mea, eu am făcut tot ceea ce trebuia să fac. De azi încolo, te las să-ţi hotărăşti singură soarta, simţindu-mă fericit şi nefericit totodată de a mă vedea despovărat de cea mai grea dintre obligaţiile unui părinte. Nu ştiu dacă o să mai ai multă vreme prilejul să auzi o voce care, din nenorocire, n-a fost niciodată aspră cu tine, dar ţine minte că fericirea conjugală nu se întemeiază atât pe însuşiri strălucite şi pe avere, cât pe un respect reciproc. O astfel de fericire este, prin însăşi natura ei, modestă şi fără strălucire. Poţi să pleci, fata mea! Şi află că vei primi consimţământul meu pentru acela pe care mi-l vei prezenta ca ginere; dar dacă vei fi nefericită, gândeşte-te că nu vei avea dreptul să-l învinuieşti pentru asta pe tatăl tău. Nu voi înceta să mă interesez de tine şi să te ajut. Dar vreau ca alegerea ta să fie serioasă, definitivă, pentru că n-am să-mi compromit de două ori cinstea mea de om cu părul alb!

Dragostea pe care i-o dovedea tatăl ei şi accentul cuvântării lui mişcătoare o impresionară adânc pe domnişoara de Fontaine, dar ea îşi ascunse înduioşarea, se aruncă pe genunchii contelui care se aşezase din nou pe scaun, tremurând încă, îl copleşi cu cele mai dulci mângâieri şi-l dezmierdă cu atâta gingăşie încât fruntea bătrânului se descreţi. Când Émilie socoti că tatăl ei îşi potolise enervarea, îi spuse încet:

— Îţi mulţumesc mult pentru atenţia dumitale, drăgălaşă. Ţi-ai orânduit anume, cabinetul, ca să primeşti pe fiica ta iubită. Nu te aşteptai, poate, s-o vezi atât de nebunatică şi

rea. Dar, tată, e oare atât de greu ca cineva să se mărite cu un pair al Franţei? Tu însuţi spuneai că azi ei se fac cu duzinile. Ah, sper că n-o să refuzi să-mi dai măcar un sfat.

— Nu, sărmană copilă, nu, şi-ţi voi spune mereu: Ia seama! Nu uita că demnitatea de pair e o funcţiune prea nouă în guvernamentabilitatea noastră, cum spunea răposatul rege, pentru ca acei ce-o deţin să poată fi stăpânii unor averi mari. Acei dintre ei care sunt bogaţi vor să se îmbogăţească şi mai mult. Cel mai avut dintre pairii noştri nu are nici măcar jumătate din venitul celui mai puţin bogat lord din Camera Superioară a Angliei. De aceea, pairii Franţei vor căuta cu toţii să-şi însoare băieţii cu moştenitoare bogate, indiferent de rangul acestora. Iar nevoia lor de a face căsătorii pentru bani va dura mai bine de două secole. Nu-i exclus ca în aşteptarea norocului pe care-l doreşti, aşteptare ce te-ar costa cei mai frumoşi ani ai tinereţii, farmecul tău (căci în secolul nostru mulţi oameni se căsătoresc din dragoste), farmecul tău, spun, să facă o minune. Când o înfăţişare atât de atrăgătoare ca a ta e însoţită şi de experienţă, atunci poţi spera şi în miracole. După câte am înţeles, poţi recunoaşte cu uşurinţă din capul locului calităţile ce se ascund într-un trup mai mare sau mai mic, şi ăsta nu-i un merit fără însemnătate. Aşa că, nu mai e nevoie să atrag eu atenţia unei persoane atât de înţelepte ca tine asupra greutăţilor pe care le va avea de întâmpinat în această privinţă. Sunt convins că nu vei atribui niciodată bun simţ unui necunoscut numai fiindcă are un obraz plăcut – sau cine ştie ce virtuţi unuia cu o statură frumoasă. Asta nu înseamnă că nu sunt întru totul de acord cu tine, anume că toţi fiii de pair trebuie să aibă o anumită ţinută şi să dea dovadă de purtări mai presus de orice discuţie. Cu toate că în ziua de azi rangurile nu se mai văd după semne exterioare, desigur că tinerii aceştia vor avea pentru tine un „nu ştiu ce” prin care îi vei putea recunoaşte. De altminteri, ştii să-ţi înfrânezi singură inima, ca un bun

călăreţ care nu-şi lasă armăsarii să se opintească. Eu îţi doresc noroc, fata mea!

— Dumneata îţi baţi joc de mine, tată! Ei bine, îţi declar că mai curând mă duc să mor la mănăstirea domnişoarei de Condé, decât să nu fiu soţia unui pair al Franţei.

Se smulse din braţele tatălui ei şi, mândră că rămăsese stăpână pe ea, ieşi cântând aria Cara, non dubitare din Matrimonio secreto24. Din întâmplare, chiar în ziua aceea în familie se sărbătorea o aniversare. La desert, doamna Planat, soţia încasatorului general şi sora mai mare a Émiliei, vorbi foarte încântată despre un tânăr american, deţinătorul unei imense averi, care, îndrăgostit cu patimii de sora ei îi făcuse propuneri cât se poate de strălucite.

— Mi se pare că e bancher, spuse cu nepăsare Émilie. Nu-mi plac oamenii de finanţe.

— Dar, Émilie, interveni baronul de Villaine, soţul celeilalte surori a domnişoarei de Fontaine, nici magistratura nu ţi-e pe plac, aşa că nu prea văd din ce clasă îţi vei alege soţul, dacă pe bogătaşii fără titluri îi respingi.

— Mai ales cu teoria ta despre oamenii graşi! Adaugă locotenent-generalul.

— Lăsaţi-mă, că ştiu eu ce-mi trebuie, răspunse tânăra fată.

— Sora mea vrea un nume mare şi o rentă de o sută de mii de livre, spuse baroana de Fontaine

— Pe domnul de Marsay, de exemplu!

— Scumpa mea soră, replică Émilie, ştiu că eu n-am să fac o căsătorie prostească, aşa cum am văzut că au făcut altele. Şi, ca să curm o dată discuţiile astea despre măritiş, vă declar că voi socoti drept duşmani personali pe toţi aceia care-mi vor mai pomeni de căsătorie.

Un unchi al Émiliei, fost viceamiral, a cărui avere sporise de curând cu o rentă de vreo douăzeci de mii de livre ca urmare a legii despăgubirilor, îndreptăţit de vârsta lui de peste şaptezeci de ani să-i spună nepoatei sale, după care

se prăpădea, adevărurile cele mai crude, exclamă, mai mult ca să risipească veninul acestei conversaţii:

— N-o mai necăjiţi pe biata mea Émilie! Nu vedeţi că aşteaptă majoratul ducelui de Bordeaux25?

Gluma bătrânului fu primită cu un hohot general de râs.

— Vezi să nu mă mărit cu dumneata, moşneag scrântit! I-o întoarse tânăra fată, ale cărei ultime cuvinte fură, din fericire, înăbuşite de gălăgie.

— Copiii mei, interveni doamna de Fontaine, ca să îndulcească această obrăznicie, Émilie ca şi voi toţi, n-o să primească sfaturi decât de la mama ei.

— O, Doamne, n-am să ascult decât de mine într-o chestiune care mii priveşte numai pe mine, rosti cât se poate de limpede domnişoara de Fontaine.

Toate privirile se îndreptară atunci spre capul familiei. Fiecare părea nerăbdător să vadă cum se va descurca el în această chestiune, ca să-şi păstreze demnitatea. Bătrânul vendeean se bucura de o mare consideraţie nu numai în societate, ci, mai fericit decât mulţi alţi părinţi, era preţuit şi de familia sa, ai cărei membri îi recunoşteau meritele indiscutabile de pe urma cărora trăseseră toţi foloase. De aceea, el era înconjurat de acel respect adânc ce se manifestă în familiile engleze şi în unele case aristocratice de pe continent, faţă de reprezentantul arborelui genealogic. Se făcu o tăcere profundă şi privirile oaspeţilor se îndreptară când la chipul îmbufnat şi trufaş al fetei răsfăţate, când la feţele încruntate ale domnului şi doamnei de Fontaine.

— Am hotărât s-o las pe fiica mea Émilie să-şi făurească viitorul după voia ei, fu răspunsul contelui, rostit cu o voce adâncă.

Rudele şi oaspeţii se întoarseră spre domnişoara de Fontaine cu o curiozitate plină de compătimire. Această frază părea să arate că bunătatea părintească obosise, luptând cu un caracter pe care familia îl socotea cu neputinţă de îndreptat. Ginerii şuşotiră între ei, iar fraţii

zâmbiră cu subînţeles către nevestele lor. Din clipa aceea, încetară cu toţii să se mai intereseze de căsătoria orgolioasei fete. Unchiul cel bătrân fu singurul care, în calitatea lui de vechi marinar, cutează să se mai lupte cu ea şi să-i înfrunte răutăţile, fără a şovăi să i le plătească totdeauna cu aceeaşi monedă.

Odată cu sosirea primăverii, după votarea bugetului, familia aceasta, veritabil model al familiilor parlamentare de pe celălalt ţărm al Mânecii, care au câte un picior în fiecare guvern şi câte zece glasuri În Camera Comunelor, îşi luă zborul ca un stol de rândunele spre frumoasele privelişti de la Aulnay, Antony şi Châtenay26. Bogatul încasator general îşi cumpărase de curând prin părţile acestea o casă de ţară pentru consoarta lui, care nu stătea la Paris decât în timpul sesiunilor. Cu toate că frumoasa Émilie dispreţuia pe oamenii de rând, sentimentul acesta nu mergea însă atât de departe, încât să nesocotească binefacerile bogăţiei strânse de burghezi. O însoţi, deci, pe sora ei la „villa” extrem de luxoasă a acesteia, nu atât din dragoste pentru membrii familiei care se refugiau acolo, cât din pricină că bunele maniere impun oricărei femei ce se respectă să plece din Paris în timpul verii. Pajiştile verzi de la Sceaux27 erau foarte potrivite atât pentru satisfacerea cerinţelor modei, cât şi pentru îndeplinirea funcţiunilor publice.

Cum e puţin probabil că faima balului câmpenesc de la Sceaux a trecut vreodată dincolo de graniţele departamentului Senei, e necesar, desigur, să dăm câteva amănunte despre această serbare săptămânală care, prin importanţa ei, ameninţa pe atunci să devina o instituţie.

Împrejurimile orăşelului Sceaux se bucură de renume, graţie unor privelişti socotite drept încântătoare. Dar s-ar putea ca ele să fie cu totul obişnuite şi să nu fi devenit celebre decât datorită stupidităţii burghezilor din Paris care, cum scapă din închisoarea ziduri lor între care lâncezesc, sunt în stare să admire până şi ogoarele din Beauce. Totuşi, umbrarele poetice de la Aulnay, colinele de

la Antony şi valea de la Bičvre fiind locuite de câţiva pictori ce-au călătorit prin multe locuri, de unii străini, de obicei foarte pretenţioşi, şi de numeroase femei frumoase cărora nu le lipseşte gustul, se poate spune că parizienii au dreptate. Sceaux are însă a altă atracţie, nu mai puţin ispititoare pentru un parizian. În mijlocul unui parc de unde se desfăşoară perspective cu adevărat minunate, se află o rotondă uriaşă deschisă în toate părţile, a cărei boltă, tot atât de uşoară pe cât este de mare, se sprijină pe nişte colonade elegante. Această cupolă din mijlocul câmpului adăposteşte o sală te dans. Sunt rare cazurile când chiar şi cel mai boieroşi proprietari de prin împrejurimi să nu se îndrepte o dată sau de două ori pe vară spre acest templu al Terpsichorei28 rustice, fie în cavalcade strălucitoare, fie în acele carete elegante şi uşoare ce învăluie în nori de praf pe pietonii filosofi. Jinduind să vadă acolo câteva femei din lumea bună şi să fie observaţi de ele, sau în speranţa, rareori înşelată, de a întâlni tinere ţărance şirete ca nişte judecători, spre balul de la Sceaux pornesc în fiecare duminică roiuri de secretari de avocaţi, de discipoli ai lui Esculap29 şi de tineri a căror frăgezime şi ale căror feţe albe se datoresc aerului jilav al odăiţelor din dosul prăvăliilor pariziene. În sunetele orchestrei aşezate în mijlocul acelei săli rotunde s-au înfiripat multe căsătorii burgheze. Câte poveşti de dragoste n-ar depăna acoperişul ei, dacă ar putea vorbi! Acest pitoresc amestec face ca balul de la Sceaux să fie mai distractiv decât celelalte două sau trei baluri de la marginile Parisului, asupra cărora rotonda lui, frumuseţea peisajului şi farmecul parcului îi dădeau întâietate. Émilie fu cea dintâi care se arătă dornică de a „coborî în popor”, propunând să se ducă la acest vesel bal din arondisment, încredinţată că va simţi o mare plăcere să se afle în mijlocul mulţimii adunate acolo. Ceilalţi se mirară de dorinţa de a se amesteca într-o asemenea îmbulzeală: dar incognito-ul constituie pentru cei din lumea bună o plăcere plină de ispită! Domnişoara de Fontaine se bucura

închipuindu-şi cum arată junii aceia de la oraş, se şi vedea făcând victime în rândul inimilor burgheze, cu privirea sau cu surâsul ei cuceritor, râdea dinainte de dansatoarele fudule şi-şi ascuţea creioanele pentru scenele cu care avea de gând să-şi îmbogăţească paginile albumului satiric. Niciodată duminica nu veni mai încet, faţă de marea ei nerăbdare. Întreaga societate de la pavilionul familiei Planat porni pe jos, ca să nu dea în vileag rangul celor ce voiau să cinstească balul cu prezenţa lor. Luaseră cina mai devreme. De adăugat că luna lui mai contribuia cu cea mai frumoasă seară a ei la această aventură aristocrată. Domnişoara de Fontaine fu foarte mirată să vadă sub rotondă câteva cadriluri formate din persoane ce păreau să aparţină lumii bune. Ici şi colo, zări câţiva tineri care parcă îşi puseseră la bătaie agoniseala dintr-o lună întreagă pentru. A străluci o singură zi, şi descoperi mai multe perechi a căror veselie nestingherită nu trăda nimic conjugal, dar trebui să se declare mulţumită cu puţin, recolta nefiind aşa de bogată precum şi-o închipuise. O surprinse faptul de a vedea că plăcerea îmbrăcată în stambă semăna foarte bine cu plăcerea îmbrăcată în mătase, şi că burghezii dansează cu tot atâta graţie, ba uneori chiar mai bine decât nobilii. Cele mai multe veşminte erau simple şi purtate aşa cum se cuvine. Cei ce ocupau în această adunare locul de stăpâni ai ţinutului, adică ţăranii, stăteau mai la o parte, cu o admirabilă bunăcuviinţă. Domnişoara Émilie trebui să studieze câtva timp diversele elemente ce compuneau această reuniune, înainte de a găsi un subiect de care să poată râde. Dar nu avu nici timpul să dea drumul critici lor ei răutăcioase, nici prilejul de a auzi prea multe vorbe din acelea hazlii pe care caricaturiştii le înregistrează cu bucurie. Trufaşa făptură descoperi deodată în acest câmp vast o floare – metafora e de sezon – a cărei strălucire şi colorit îi izbiră imaginaţia cu puterea a ceva nou. Ni se întâmplă adeseori să privim o rochie, un tapet sau o bucată de hârtie albă, cu destulă neatenţie

pentru a nu observa dintr-odată o pată sau un anumit punct vizibil care ne sare abia mai târziu în ochi, ca şi cum ar fi apărut chiar în clipa aceea; printr-un fenomen sufletesc asemănător, domnişoara de Fontaine descoperi dintr-odată într-un tânăr de acolo modelul desăvârşirii exterioare pe care o visa de atâta vreme.

Aşezându-se pe unul dintre scaunele grosolane ce încercuiau sala de jur împrejur, ea luă loc la marginea grupului alcătuit de familia sa, astfel ca să se poată ridica şi să poată înainta după voie, mişcându-se în faţa tablourilor vii şi a grupurilor din sală ca în faţa tablourilor dintr-o expoziţie. Din locul acela îşi fixa mereu cu îndrăzneală lornionul asupra unei persoane ce se găsea la doi paşi de ea şi îşi împărtăşea impresiile ca şi cum ar fi criticat sau lăudat un cap de studiu sau o pictură de gen. După ce rătăciseră peste această vastă pânză însufleţită, privirile ei se opriră deodată pe figura aceea care părea să fi fost pusă anume într-un colţ al tabloului, sub cea mai bună lumină, ca un personaj fără legătură cu restul. Necunoscutul, visător şi singuratic, sprijinit uşor de una dintre coloanele ce susţineau acoperişul, stătea cu braţele încrucişate şi puţin aplecat într-o parte, ca şi cum ar fi pozat unui pictor. Deşi plină de eleganţă şi mândrie, atitudinea lui era cât se poate de firească. Nici o mişcare nu arăta că şi-ar fi întors faţa puţin într-o parte, ori că şi-ar fi înclinat uşor capul la dreapta, ca Alexandru cel Mare, ca lordul Byron30 sau ca alţi oameni celebri, în scopul de a atrage cu orice chip atenţia asupra sa. Ochii lui urmăreau cu interes paşii unei dansatoare şi arătau că e stăpânit de un simţământ puternic. Statura lui zveltă şi mlădioasă amintea proporţiile armonioase ale lui Apollo31. Un păr frumos şi negru i se resfira în bucle naturale deasupra frunţii înalte. Dintr-o aruncătură de ochi, domnişoara de Fontaine remarcă fineţea cămăşii, mănuşile moi de căprioară, comandate desigur la un meşter bun, şi piciorul mic bine încălţat într-o gheată de piele de Irlanda. N-avea niciunul dintre

zorzoanele acelea de prost gust cu care se împopoţonează foştii sergenţi din garda naţională sau fanţii din dosul tejghelelor. Doar panglica neagră ce-i susţinea lornionul îi cădea peste jiletca de-o croială desăvârşită. Pretenţioasa Émilie nu mai văzuse niciodată la un bărbat ochi umbriţi de gene atât de lungi şi de arcuite. Pe faţa lui smeadă, bărbătească, se citeau pasiunea şi melancolia. Gura părea în orice moment gata să zâmbească şi să-şi ridice colţurile buzelor grăitoare, dar această mişcare, departe de a exprima veselie, avea mai curând un farmec trist. Chipul acesta părea hărăzit unui viitor strălucit, şi era prea distins ca să te mulţumeşti a spune: „Iată un bărbat frumos, sau un bărbat bine!” ci simţeai dorinţa de a-l cunoaşte. Privindu-l pe necunoscut, observatorul cel mai pătrunzător nu l-ar fi luat decât drept un om de talent pe care numai un motiv puternic l-a pulul atrage la această petrecere rurală…

Émilie făcu toate aceste constatări, concentrându-şi doar o clipă atenţia asupra lui, pentru ca pe urmă bărbatul acesta privilegiat de soartă, trecut printr-o analiză amănunţită, să devină obiectul unei admiraţii tainice. Ea nu-şi spuse: „Probabil că e pair al Franţei!” ci: „Ah, de-ar fi nobil, şi trebuie să fie.” Fără să-şi încheie gândul, se ridică deodată şi se îndreptă, urmată de fratele ei, locotenent-generalul, spre coloana aceea, cu aerul că priveşte cadrilurile zglobii; dar, printr-un artificiu de optică propriu femeilor, căută să observe orice mişcare a tânărului de care se apropia. Necunoscutul se retrase politicos, făcând loc noilor veniţi, şi se duse să se sprijine de altă coloană. Émilie, se simţi atinsă de politeţea străinului ca de o necuviinţă şi începu să-i vorbească fratelui ei, ridicând glasul mai mult decât s-ar fi cuvenit, făcând semne din cap, gesticulând şi râzând fără un motiv precis, nu atât ca să-i fie pe plac fratelui, cât spre a atrage atenţia netulburatului necunoscut. Dar niciunul dintre toate vicleşugurile astea mici nu reuşi. Domnişoara de Fontaine urmări atunci direcţia în care se îndreptau privirile tânărului, şi descoperi cauza nepăsării lui.

În mijlocul cadrilului din faţa ei, dansa o tânără palidă, care semăna cu una dintre acele zeităţi scoţiene reprezentate de Girodet în marea lui compoziţie ce înfăţişează un grup de războinici francezi primiţi de Ossian32. Émilie crezu că recunoaşte în ea pe o lady celebră care locuia de câtva timp la o moşie din apropiere. Cavalerul ei era un tânăr de vreo cincisprezece ani, cu mâinile roşii, cu pantaloni galbeni de nanchin, haină albastră şi pantofi albi, ceea ce dovedea că plăcerea de a dansa o făcea să nu fie pretenţioasă în alegerea partenerilor. Deşi părea slabă, în mişcările ei nu se observa acest lucru, dar o uşoară roşeaţă începuse să-i coloreze obrajii, iar faţa albă i se înviora tot mai mult. Domnişoara de Fontaine se apropie de cadril ca s-o poată vedea mai bine pe străină în momentul când se va întoarce la locul ei, în timp ce dansatorii din faţă aveau să repete figura executată de ea. În acelaşi timp, necunoscutul înainta şi el şi se aplecă spre frumoasa dansatoare, în aşa fel încât Émilie îşi putu satisface curiozitatea, auzind limpede aceste cuvinte rostite cu o voce blândă şi poruncitoare totodată:

— Clara, draga mea, nu mai dansa.

Clara făcu o mină cam supărată, îşi înclină capul în semn de supunere, apoi zâmbi. După contradans33, tânărul, cu grija unui îndrăgostit, puse pe umerii fetei un şal de caşmir34 şi o conduse într-un colţ mai adăpostit. Peste puţin însă domnişoara de Fontaine îi văzu ridicându-se şi plimbându-se amândoi prin jurul rotondei, ca şi cum s-ar pregăti de plecare, şi se luă după ei, sub motiv că vrea să admire parcul. Cu o şireată bunăvoinţă, fratele ei se lăsă târât în această plimbare neprevăzută. Émilie zări frumoasa pereche suindu-se într-o cabrioletă elegantă, păzită de un servitor călare şi în livrea. În timp ce tânărul se aşeza în scaun şi potrivea hăţurile, aruncă una dintre acele priviri întâmplătoare spre mulţime, oprindu-şi o clipă ochii asupra Émiliei; pe urmă, ea simţi o vană satisfacţie văzându-l că

întoarse de două ori capul înapoi. Acelaşi lucru făcu şi tânăra necunoscută. Din gelozie oare?

— Presupun că acum ai observat destul parcul, îi spuse fratele ei. Putem să ne întoarcem la dans?

— Ai dreptate, răspunse ea. Crezi că e lady Dudley?

— Ea n-ar ieşi la plimbare decât cu Felix de Vandenesse, zise fratele, zâmbind.

— Lady Dudley nu cred că are musafiri.

— Ba s-ar putea să aibă, şi anume, un tânăr – făcu baronul de Fontaine – în orice caz, nu o tânără!

A doua zi domnişoara de Fontaine îşi exprimă dorinţa de a face o plimbare călare. Încetul cu încetul, deprinse pe unchiul cel bătrân şi pe cei doi fraţi ai ei s-o însoţească în unele raite matinale, care, spunea ea, îi priau foarte mult. O atrăgeau mai ales împrejurimile satului unde locuia lady Dudtcy. Dar cu toate manevrele ei de cavalerie, nu-l putu revedea pe străin aşa de repede precum credea, în ciuda nerăbdării cu care-l căuta. Se mai duse de câteva ori la balul din Sceaux, dar fără a-l mai întâlni pe tânărul englez care coborâse parcă din cer spre a-i stăpâni şi înfrumuseţa visele. Deşi nimic nu aţâţă mai mult dragostea unei tinere fete ca o piedică ce-i stă în cale, totuşi domnişoara de Fontaine fu la un moment dat gata să renunţe la tainica şi ciudata ei urmărire, deoarece îşi pierduse aproape orice nădejde că va ajunge la vreun rezultat într-o acţiune a cărei neobişnuinţă dovedeşte cât de îndrăzneţ îi era caracterul. De altfel, ar fi putut să dea mult şi bine târcoale satului Châtenay, ea n-ar fi revăzut pe necunoscut, deoarece tânăra Clara – acesta e numele pe care-l auzise domnişoara de Fontaine – nu era englezoaica, iar pretinsul străin nu locuia în satul acela cu grădini înflorite şi pline de miresme.

Într-o seară, pe când se plimba călare cu unchiul ei, căruia, odată cu venirea zilelor frumoase, podagra îi acordase un armistiţiu mai lung, Émilie o întâlni pe lady Dudley. Distinsa străină stătea în trăsura ei alături de domnul de Vandenesse. Émilie recunoscu perechea, şi toate

presupunerile de mai înainte i se spulberară într-o clipă, aşa cum se spulberă visele. Îndârjită ca orice femeie înşelată în aşteptările ei, smuci frâul, întoarse calul şi-i dădu pinteni, pornind într-o goană atât de mare, că unchiul abia se mai putea ţine după ea.

„Sau eu am îmbătrânit prea tare, încât nu-i mai înţeleg pe tinerii ăştia de douăzeci de ani – îşi spuse marinarul gonind în galop – sau ei nu mai seamănă cu tinerelul de altădată. Ce-o fi având, oare, nepoată-mea? Uite-o că acum merge la pas, ca un jandarm ce patrulează pe străzile Parisului. Nu cumva se ţine după burghezul acela de treabă ce pare a fi un autor care-şi meditează stihurile? Căci, dacă nu mă înşel, ţine un album în mână. Pe legea mea, sunt un mare nătărău! N-o fi el tânărul după care alergăm?”

La gândul acesta, bătrânul marinar încetini pasul calului, ca să-şi poată ajunge fără zgomot nepoata. Viceamiralul făcuse destule năzbâtii pe la 1771 şi în anii următori, epocă din analele noastre când galanteria era în floare, ca să nu-şi dea imediat seama că Émilie îl întâlnise absolut din întâmplare pe necunoscutul de la balul din Sceaux. Cu tot vălul aşternut vârstă peste vederea-i acum slabă, contele de Kergarouët observă totuşi la nepoata lui semnele unui mare zbucium, în ciuda nepăsării pe care voia s-o arate ea. Ochii sfredelitori ai tinerei fete se aţintiră, ca încremeniţi, asupra străinului care păşea liniştit înaintea ei.

„Asta trebuie să fie! Îşi spuse marinarul. Are să-l urmărească întocmai ca un vas de comerţ ce pluteşte în urma unui vas de corsari. Pe urmă, după ce el se va depărta, are să cadă în gheara deznădejdii, neştiind cine este acela pe care-l iubeşte şi nici dacă e vreun marchiz sau un simplu burghez. Hotărât, minţile astea crude ar trebui să aibă totdeauna pe lângă ele câte o perucă veche ca mine.”

Îşi opinti deodată calul în aşa fel încât îl făcu pe al nepoatei lui s-o ia la goană peste câmp şi trecu atât de repede între ea şi tânărul care se plimba, încât îl sili pe necunoscut să se

dea la o parte pe brazda de verdeaţă ce mărginea drumul. Oprindu-şi brusc calul, contele strigă:

— Nu poţi să le fereşti din drum?

— Ah, iertaţi-mă, domnule, răspunse necunoscutul. Nu ştiam că tot eu trebuie să vă cer scuze fiindcă era să daţi peste mine.

— Ei, tinere, destul! Făcu marinarul cu un accent acru şi cu un rânjet batjocoritor.

În acelaşi timp contele ridică în aer cravaşa ca pentru a-şi lovi calul şi atinse umărul interlocutorului său, spunând:

— Un burghez liberal e un om cu judecată, şi orice om cu judecată trebuie să fie la locul lui.

Tânărul, auzind cum e şfichiuit, se opri pe răzorul drumului, îşi încrucişă braţele şi răspunse pe un ton foarte mişcat:

— Domnule, nu-mi vine a crede, văzând părul dumneavoastră alb, că vă mai arde de dueluri.

— Păr alb? Protestă marinarul cu tărie. Mai şi minţi? Nu-i decât cărunt.

Discuţia începută în felul acesta deveni în câteva clipe atât de aprinsă, încât tânărul adversar renunţă la tonul potolit pe care încercase să-l păstreze. În momentul când contele de Kergarouët observă că nepoata lui se îndreaptă spre ei foarte neliniştită, se grăbi să-i spună rivalului numele său, cerându-i să păstreze tăcere în faţa tinerei pe care o avea în grijă. Necunoscutul nu-şi putu ascunde un zâmbet şi-i întinse bătrânului marinar o carte de vizită, explicându-i că poate fi găsit la Chevreuse, unde locuieşte într-o casă ţărănească, pe care i-o şi arătă, apoi îşi văzu mai departe de drum.

— Era să faci din acest biet civil un rănit, nepoata mea, spuse contele grăbindu-se să iasă înaintea Émiliei. După cum văd, nu mai ştii să-ţi struneşti calul. M-ai lăsat să-mi pun demnitatea în joc ca să-ţi acopăr trăsnăile, pe când, dacă ai fi fost aici, o singură vorbă drăguţă din acelea pe

care ştii să le spui atât de frumos când nu faci pe obraznica, ar fi împăcat lucrurile, chiar de i-ai fi rupt şi un braţ.

— Ba, dragă unchiule, de vină e calul dumitale, nu al meu. Îmi vine să bănui, crede-mă, că nu mai poţi să încaleci, că nu mai eşti un călăreţ iscusit, aşa cum erai anul trecut. Dar să nu mai vorbim despre nimicurile astea.

— Hait, nimicuri! Vasăzică, „nimic” înseamnă când îţi baţi joc de unchiul tău?

— N-ar fi mai bine să ne ducem să vedem dacă tânărul acela nu e cumva rănit? Uite, unchiule, şchiopătează.

— Nu, aleargă. L-am luat cam repede!

— Ah, unchiule, eşti în stare!

— Stai pe loc, nepoată, spuse contele apucând calul Émiliei de frâu. Nu văd de ce i-ai da nas unui negustoraş care ar trebui să se simtă fericit că a fost trântit la pământ de o fată fermecătoare sau de comandantul vasului „La Belle-Poule”.

— Ce te face să crezi că e un om de rând, unchiule? Mi se pare că are maniere foarte distinse.

— În ziua de azi toată lumea e manierată, nepoata mea.

— Nu, unchiule, nu toată lumea are ţinuta şi prestanţa pe care le capeţi atunci când frecventezi saloanele, şi fac bucuroasă prinsoare cu dumneata că tânărul ăsta e de familie nobilă.

— N-ai prea avut când să-l studiezi.

— Dar nu-l văd acum pentru prima dată.

— Şi nu e nici prima dată când îl cauţi, nu-i aşa? Făcu marinarul râzând.

Émilie roşi; unchiul ei o lăsă puţin în încurcătură, apoi îi spuse:

— Émilie, ştii bine că ţiu la tine ca la copilul meu, din cauză că eşti singura din familie înzestrată cu acea mândrie îndreptăţită pe care o dă nobleţea. La naiba, nepoţică, cine ar fi crezut vreodată că principiile frumoase au să ajungă atât de rare? Dar ascultă, vreau să fiu confidentul tău. Micuţa mea dragă, văd că acest tânăr gentilom nu ţi-e

indiferent. Dar, bagă de seamă! Toţi ai familiei ar râde de noi dacă ne-am îmbarca sub un pavilion nedemn. Ştii ce înseamnă asta! Aşa că, lasă-mă să te ajut, nepoţico. Să păstrăm amândoi taina, şi-ţi făgăduiesc că am să ţi-l aduc chiar în mijlocul salonului.

— Şi când, unchiule?

— Mâine.

— Dar, dragă unchiule, asta n-o să mă oblige la nimic?

— La nimic, şi vei putea să-l bombardezi, să-i dai foc şi să-l părăseşti ca pe o corabie învechită, dacă-ţi face plăcere. N-o să fie primul, nu-i aşa?

— Cât eşti de bun, unchiule!

De îndată ce se întoarse acasă, contele îşi puse ochelarii, scoase pe ascuns cartea de vizită din buzunar şi citi: MAXIMILIAN LONGUEVILLE, strada Potecii.

— Fii liniştită, nepoţică, îi spuse Émiliei, poţi să zvârli cangea după el fără nici o grijă, căci face parte dintr-una dintre familiile noastre istorice, şi dacă nu e încă pair al Franţei, va fi cu siguranţă.

— De unde ai aflat atâtea lucruri?

— Asta e secretul meu.

— Ştii cum îl cheamă?

Contele îşi înclină în tăcere cap ul încărunţit care semăna mult cu un trunchi de stejar bătrân în jurul căruia ar flutura câteva frunze răscolite de vântul toamnei; la semnul acesta. Nepoata îşi puse la încercare toată puterea veşnic proaspătă a cochetăriei ei. Pricepută în arta de a măguli pe bătrânul. Marinar, îl copleşi cu alintările cele mai copilăreşti, cu vorbele cele mai drăgăstoase, ba chiar îl sărută, ca să-l facă să-i dezvăluie o taină atât de însemnată. Moşneagul, care îşi petrecea vremea provocând asemenea scene din partea nepoatei lui, plătindu-i-le adesea cu o bijuterie sau cu cedarea lojii sale de la Operă avu de data asta pofta de se lăsa rugat şi mai ales mângâiat. Dar cum îşi prelungea cam mult aceste plăceri, Émilie se supără, trecu de la mângâieri la ironii, se îmbufnă, apoi deveni iar

drăgălaşă, fiind copleşită de curiozitate. Vicleanul marinar obţinu făgăduiala solemnă a nepoatei că de acum înainte va fi mai cuminte, mai blândă, mai puţin îndărătnică, mai puţin cheltuitoare şi mai cu seamă că-i va spune lui totul. După ce tratatul fu încheiat şi pecetluit cu o sărutare pe care el o depuse pe fruntea albă a familiei, o duse într-un colţ al salonului, o aşează pe genunchi luă cartea de vizită pe care o ţinea ascunsă sub cele două degete mari, îi arătă descoperind literă cu literă, numele lui Longueville, apoi nu voi nici în ruptul capului s-o lase să vadă mai mult decât atât. Această întâmplare avu darul de a aprinde şi mai tare focul din inima domnişoarei de Fontaine. Care îşi petrecu o mare parte nopţii depănând tablourile cele mai frumoase din visele cu care îşi hrănise toate speranţele. În sfârşit, datorită acestei descoperiri atât de îndelung aşteptate. Ea vedea acum cu totul altceva decât o simplă himeră la izvorul comorilor imaginare cu care îşi înfrumuseţa viaţa conjugală. Ca toate fetele tinere ce nu cunosc primejdiile dragostei şi ale căsătoriei, ea se lăsa încântată de aparenţele înşelătoare ale căsătoriei sau ale dragostei. S-ar putea spune că pasiunea ei se născuse aşa cum se nasc mai toate pornirile tinereţii, acele plăcute şi în acelaşi timp amare greşeli ce au o înrâurire atât de puternică asupra fetelor tinere, care sunt destul de neştiutoare pentru a se încrede numai în ele însele atunci când e vorba să-şi clădească fericirea lor viitoare.

A doua zi de dimineaţă, înainte ca Émilie să se fi deşteptat, unchiul ei se duse la Chevreuse. Recunoscând în curtea unei căsuţe cochete pe tânărul pe care-l jignise atât de făţiş în ajun, se îndreptă spre el cu politeţea aceea cuceritoare a bătrânilor curteni de altădată.

— Eh, scumpul meu domn, cine ar fi crezut că la vârsta de şaptezeci şi trei de ani o să mă cert cu fiul, sau cu nepotul unuia dintre prietenii mei cei mai buni Sunt viceamiral, domnul meu. Asta să nu vă facă însă să credeţi că un duel îmi dă mai multă bătaie decât fumatul unei ţigări. Pe

vremea mea, doi tineri nu se împrieteneau decât după ce-şi vedeau culoarea sângelui. Dar, dracul n-a avut de lucru! Ieri, în calitatea mea de marinar, am îmbarcat prea mult rom pe bord şi am eşuat peste dumneata. Dă mâna încoace! Mai bine să fiu mustrat de o sută de ori de un Longueville, decât să pricinuiesc cel mai mic necaz familiei lui.

Oricâtă răceală se străduia tânărul să-i arate contelui de Kergarouët, firea lui bună şi deschisă nu-l putu face să stea prea mult pe gânduri, şi-i întinse mâna să i-o strângă.

— Vă pregătiţi, să încălecaţi, spuse contele, nu vă opriţi din drum pentru mine. Dar, dacă n-aveţi alte treburi, veniţi cu mine, vă invit să luaţi astăzi masa la pavilionul Planat. Nepotul meu, contele de Fontaine, e un om pe care trebuie să-l cunoaşteţi. Şi zău, vreau să vă despăgubesc de nesăbuinţa mea de ieri, prezentându-vă la cinci dintre cele mai frumoase femei din Paris. Ei, ei, tânărul meu domn, observ că se descreţeşte fruntea! Îmi sunt dragi tinerii şi mă bucur când îi văd înveselindu-se. Fericire a lor îmi aminteşte de anii minunaţi ai tinereţii mele, când nu lipseau nici aventurile, nici duelurile. Ce plăcută era viaţa, pe atunci! Astăzi gândiţi prea mult şi vă neliniştеşte orice, ca şi cum n-ar fi existat nici secolul al XV-lea, nici al XVI-lea.

— Şi oare, n-avem dreptate, domnule? Secolul al XVI-lea nu i-a dat Europei decât libertatea religioasă, pe când secolul al XIX-lea îi va da libertatea poli.

— O, să nu vorbim de politică. În privinţa asta sunt un nătărău de regalist. Dar nu-i opresc pe tineri să fie revoluţionari cu condiţia să-i lase regelui libertatea de a le împrăştia adunările.

După ce făcură câţiva paşi împreună, contele şi tânărul lui însoţitor intrară în pădure; marinarul puse ochii pe un mesteacăn tânăr şi destul de subţire, opri calul, întinse un pistol şi glonţul pătrunse drept în mijlocul arborelui ce se găsea la distanţă de vreo cincisprezece paşi.

— Vedeţi, dragă domnule, că nu mă sperie un duel! Spuse el jumătate în serios, jumătate în şagă, privindu-l pe domnul

Longueville.

— Nici pe mine, răspunse acesta, şi îşi încărcă repede pistolul, ochi gaura făcută de glontele contelui şi îl trimise şi pe al lui chiar lângă ţintă.

— Iată ce înseamnă un tânăr bine crescut! Exclamă marinarul cu un fel de bucurie nestăvilit.

În timpul plimbării lui cu acela pe care şi începuse a-l socoti nepotul său, născoci mii de prilejuri ca să-i pună întrebări despre toate mărunţişurile a căror cunoaştere perfectă denota, după codul lui personal, că are de-a face cu un gentilom desăvârşit.

— Dar datorii aveţi? Întreba el pe însoţitorul lui, după ce mai înainte îl descususe în legătură cu alte chestiuni.

— Nu, domnule.

— Cum, achitaţi pe loc toate cumpărăturile?

— Exact, domnule, altfel am pierde orice credit şi orice consideraţie.

— În schimb, sper că aveţi mai multe iubite. Asta-i bună! De ce roşiţi, prietene? Cum s-au schimbat moravurile! Cu ideile astea de legalitate, de Kantism35 şi de libertate, nu mai e nimic de capul tineretului de azi. Aşadar, nu sunteţi nici în relaţii cu vreo nouă Guimard sau cu vreo Duthé36, n-aveţi nici creditori şi nu vă sinchisiţi nici de blazon! Ei bine, tânărul meu prieten, asta înseamnă că nu sunteţi „instruit”. Să ştiţi de la mine că cel ce nu face nebunii primăvara, le face iarna. Dacă eu am numai un venit de optzeci de mii de livre la şaptezeci şi atâţia de ani, e fiindcă mi-am mâncat capitalul la treizeci de ani. Vai! Cu nevastă-mea, te rog să mă crezi! Dar, oricum, cusururile dumneavoastră nu mă vor împiedica să vă anunţ familiei Planat. Nu uitaţi că mi-aţi făgăduit să veniţi, şi vă aştept.

„Ciudat bătrânel! Gândi tânărul Longueville. Se ţine bine şi-i tare şugubăţ! Dar, deşi vrea să pară un om cumsecade, n-am să mă încred în el.”

A doua zi, pe la ora patru, în timp ce oaspeţii se răspândiseră prin saloane sau la biliard, un servitor anunţă

locatarilor casei Planat: „Domnul de Longueville”. Când se auzi numele protejatului bătrânului conte de Kergarouët, toată lumea, până şi jucătorul care renunţă la o bilă, dădu buzna să observe figura pe care o va face domnişoara de Fontaine, şi să vadă această pasăre rară ce se învrednicise de o menţiune onorabilă în pofida atâtor alţi rivali. Ţinuta elegantă şi simplă, purtarea plină de distincţie, politeţea, vocea lui caldă, al cărei timbru făcea să vibreze strunele inimii, câştigară domnului Longueville bunăvoinţa întregii familii. Pe deasupra, părea obişnuit cu luxul din locuinţa impunătorului încasator general. Deşi conversaţia lui era aceea a oricărui om de lume, fiecare putu ghici cu uşurinţă că primise creşterea cea mai aleasă şi că avea cunoştinţe pe cât de temeinice, pe atât de vaste. Într-o discuţie, de altfel destul de uşoară, deschisă de bătrânul marinar în legătură cu construcţiile navale, el folosi expresii atât de speciale, încât una dintre doamne se întrebă dacă nu cumva absolvise Şcoala politehnică.

— Socot, doamnă, că e un adevărat titlu de glorie pentru cine intră acolo, răspunse el.

Cu toate stăruinţele depuse spre a fi convins să rămână la cină, el refuză în mod foarte politicos, dar nu mai puţin hotărât, şi potoli protestele doamnelor spunând că e Hipocratul37 unei surori mai mici, a cărei sănătate cam şubredă cere multe îngrijiri.

— Domnul e cumva medic? Întrebă pe un ton ironic una dintre cumnatele Émiliei.

— Domnul a absolvit Şcoala politehnică, răspunse cu un accent binevoitor domnişoara de Fontaine, a cărei faţă se îmbujoră deodată, când află că tânăra fată de la bal era sora domnului Longueville.

— Dar, draga mea, poţi să fii medic şi să fi urmat şi Şcoala politehnică, nu-i aşa, domnule?

— Doamnă, nimic nu stă împotriva acestui lucru, răspunse tânărul.

Toate privirile se îndreptară spre Émilie, care în clipa aceea se uita cu un fel de curiozitate şi nelinişte la necunoscutul atât de atrăgător. Dar răsuflă uşurată când el adăugă cu un zâmbet:

— N-am cinstea să fiu medic, doamnă, şi am renunţat să intru chiar în serviciu, la poduri şi şosele, numai ca să-mi păstrez libertatea.

— Şi bine aţi făcut, spuse contele. Dar cum puteţi găsi că e o cinste să fii medic? Adăugă nobilul breton. Ah, tânărul meu prieten, pentru un om ca dumneavoastră.

— Domnule conte, eu am un respect deosebit pentru toate profesiunile folositoare.

— Ei, suntem de acord: fireşte, respectaţi asemenea profesiuni, aşa cum un tânăr respectă o femeie în vârstă.

Vizita domnului Longueville nu a fost nici prea lungă, nici prea scurtă. Se retrase în clipa când se încredinţă că plăcuse la toată lumea şi că stârnise curiozitatea tuturor pentru persoana sa.

„E un vulpoi şi jumătate!” spuse contele întorcându-se în salon, după ce-l conduse la plecare.

Domnişoara de Fontaine, singura care cunoştea rostul ascuns al acestei vizite, se gătise cu multă grijă, ca să atragă privirile tânărului, dar fu cam necăjită văzând că el nu-i acordase atenţia care credea ea că i se cuvine. Familia fu destul de nedumerită de tăcerea în care se închisese Émilie. De obicei, ea îşi desfăşura faţa de noii veniţi toată cochetăria, toată graţia vorbăriei ei, toată elocvenţa neistovită a privirilor şi a gesturilor. De data asta însă, fie că glasul melodios al tânărului şi distincţia lui o vrăjiseră, fie că îl iubea cu adevărat şi că acest simţământ produsese în ea o schimbare, purtarea ei pierdu orice urmă de prefăcătorie. Dar devenind simplă şi naturală, ea le păru celorlalţi şi mai frumoasă. Surorile ei şi o doamnă mai în vârstă, prietenă a familiei. Văzură în această conduită, rafinamentul cochetăriei. Ele bănuiră că socotindu-l pe tânăr demn de ea, Émilie se hotărâse poate să-şi arate cu încetul calităţile,

în scopul de a-l uimi dintr-odată numai în momentul când se va fi convins pe deplin că-i place. Toţi ai familiei erau curioşi să ştie ce gândea această fată mofturoasă despre străin; dar când, în timpul cinei, fiecare se întrecea să-i atribuie domnului Longueville un merit nou, pretinzând că numai el l-a observat, domnişoara de Fontaine ramase multă vreme tăcuta. O uşoară glumă a unchiului ei o trezi deodată din amorţeala şi răspunse cu o frază destul de şireată că această perfecţiune cerească s-ar putea să ascundă vreun mare cusur şi că ea s-ar feri să-şi dea părerea, de la prima vedere, despre un om care părea fi atât de abil. Apoi ţinu să adauge că cei care plac la toată lumea nu plac nimănui, iar cel mai rău dintre toate defectele e acela de a nu avea niciunul. Ca toate fetele îndrăgostite, ea se mângâia cu speranţa că-şi va putea a se unde dragostea în fundul inimii, înşelând astfel Arguşii ce-o înconjurau, dar, după cincisprezece zile, nu mai rămăsese nici un membru al acestei numeroase familii care să nu cunoască micul secret al casei. La a treia vizită a domnului Longueville, Émilie fu convinsă că el vine numai pentru ea. Această descoperire o îmbătă de bucurie dar, când stătu şi se gândi bine, aproape se cutremură. Faptul nu era tocmai plăcut pentru un orgoliu ca al ei. Obişnuită să fie totdeauna în centrul atenţiei celor din jurul ei, acum era nevoită să recunoască o forţă care o scotea din felul ei de a fi. Se strădui să i se împotrivească, dar nu izbuti să alunge din inimă chipul încântător al tânărului. Curând după aceea, apărură neliniştile. În ciuda curiozităţii tuturor şi mai cu seamă a domnişoarei de Fontaine, domnul de Longueville dădu dovadă de două însuşiri – şi anume de o discreţie şi de o modestie surprinzătoare. El nu vorbea niciodată nici despre el, nici despre ocupaţiile lui, nici despre familia sa. Cu o dibăcie de diplomat ce ţine să-şi păstreze secretele, ştia să ocolească totdeauna încercările subtile ale Émiliei şi cursele pe care i le întindea ea în timpul conversaţiei cu scopul de a-i smulge unele amănunte asupra vieţii lui. Dacă îi vorbea

despre pictură, domnul Longueville îi răspundea ca un cunoscător; dacă făcea muzică, tânărul dovedea fără înfumurare că ştia să cânte destul de bine la pian. Într-o seară delectă întreaga familie, unindu-şi vocea minunată cu a Émiliei într-unul dintre cele mai frumoase duete de Cimarosa; dar când cineva încercă să afle dacă e artist, glumi cu atâta farmec, încât doamnelor, de obicei pricepute în arta de a ghici sentimentele, le fu cu neputinţă să descopere din ce sferă socială făcea parte. Deşi unchiul cel bătrân arunca uneori cangea cu destulă îndrăzneală asupra acestei corăbii, Longueville se apăra foarte uşor, păstrându-şi farmecul tainei; şi-i fu cu atât mai uşor să rămână pentru oaspeţii casei Planat „frumosul necunoscut”, cu cât curiozitatea lor nu depăşea marginile politeţii. Émilie, pe care tăcerea lui începea s-o chinuie, spera acum să smulgă mai multe mărturisiri din gura surorii, decât a fratelui. Ajutată de unchiul ei, care se pricepea la asemenea manevre tot atât de bine ca şi la pilotarea unei corăbii, încercă să aducă în scenă personajul până atunci mut al domnişoarei Clara Longueville. Toţi ai casei îşi manifestară de la început dorinţa vie de a cunoaşte o fiinţă atât de drăguţă şi de a-i prilejui unele distracţii. Se propuse organizarea unui bal fără pretenţii prea mari, şi propunerea fu primită. Doamnele nu-şi pierdură cu totul nădejdea că pe o fetiţă de şaisprezece ani o vor putea face să vorbească mai uşor.

În ciuda acestor norişori stârniţi de curiozitate şi adunaţi la un loc de bănuială, o lumină puternică străbătea sufletul domnişoarei de Fontaine, care se bucura din plin de viaţă deoarece o lega acum mai mult de altul decât de ea însăşi. Începură s-o preocupe raporturile sociale. Fie că fericirea ne face mal buni, fie că nu mai avea timp să-i necăjească pe ceilalţi, ea deveni mai puţin muşcătoare, mai îngăduitoare, mai blândă. Schimbarea caracterului ei miră şi încântă restul familiei. La urma urmei, poate că egoismul i se transformase în dragoste. De câte ori aştepta pe sfiosul şi

tainicul ei adorator simţea o bucurie adâncă. Fără să fi schimbat o singură vorbă de dragoste cu el, ştia că e iubită, şi îi plăcea să desfăşoare în faţa tânărului necunoscut, cu toată arta de care era în stare, comorile unor cunoştinţe ce se dovediră destul de variate. Băgă de seamă că şi ea era studiată cu atenţie, şi atunci încercă să învingă toate cusururile ce se dezvoltaseră în ea ca urmare a creşterii primite. Aceasta nu însemna oare primul omagiu adus dragostei şi totodată o dojană aspră pe care şi-o făcea sieşi? Voind să placă, celălalt era vrăjit de ea; iubind, celălalt o adora. Familia, ştiind-o stăpânită de mândrie, îi lăsă toată libertatea ca să poată gusta micile bucurii nevinovate ce dau atâta farmec şi putere primelor iubiri. Nu numai o dată, tânărul şi domnişoara de Fontaine se plimbară singuri pe aleile parcului în care natura se gătise ca o femeie ce se duce la bal. Nu numai o dată legară lungi convorbiri din acelea fără vreun scop precis şi fără cuvinte alese, în care frazele cele mai lipsite de sens sunt cele mai pline de simţăminte. Admirară deseori împreună asfinţitul şi bogăţia lui de culori. Culeseră margarete ca să le numere petalele şi cântară duetele cele mai înflăcărate, folosindu-se de notele lui Pergolese38 sau Rossini, ca de nişte tălmaci credincioşi ai tainelor lor.

Ziua balului sosi. Clara Longueville şi fratele ei, al căror nume servitorii se încăpăţinau să-l înzestreze cu particula de nobleţe, fură eroii lui. Pentru prima oară în viaţa ei, domnişoara de Fontaine privi cu plăcere succesul unei tinere fete. O copleşi pe Clara cu acele alintări pline de graţie şi cu acele mici atenţii pe care de obicei femeile nu le schimbă între ele decât atunci când vor să aţâţe gelozia bărbaţilor. Émilie urmărea însă un scop: voia să afle anumite secrete. Discreţia domnişoarei Longueville fu cel puţin tot atât de mare ca a fratelui ei; dar, prin faptul că era fată, dădu dovadă de mai multă delicateţe şi prezenţă de spirit, căci nu lăsă deloc impresia că vrea să ocolească anumite subiecte şi ştiu să menţină conversaţia asupra

chestiunilor străine de interesele materiale cu atâta farmec, încât domnişoara de Fontaine simţi un fel de invidie şi o supranumi sirena. Deşi Émilie plănuise s-o facă pe Clara să vorbească, dar până la urmă Clara fu aceea care îi puse întrebări; Émilie voia să o descoasă, dar fu descusută ea, în aşa fel că-i fu ciudă de cele câteva răspunsuri pe care le smulse Clara, cu aerul ei modest şi nevinovat ce îndepărta orice bănuială de viclenie, descoperindu-i astfel anumite trăsături ale caracterului. La un moment dat, domnişoara de Fontaine regretă o ieşire nesocotită împotriva oamenilor de rând provocată de Clara.

— Domnişoară, îi spuse această fiinţă încântătoare, l-am auzit pe Maximilian vorbind atât de mult despre dumneavoastră, încât ţineam foarte mult să vă cunosc din dragoste pentru el; dar a dori să vă cunosc, nu înseamnă, oare, a dori să vă iubesc?

— Dragă Clara, mă temeam să nu-ţi displac, vorbindu-ţi aşa cum ţi-am vorbit despre oamenii fără titluri de nobleţe.

— O, fiţi pe pace. În ziua de azi asemenea discuţii nu mai au nici un rost. Cât despre mine, ele nu mă privesc: sunt în afara chestiunii.

Oricâtă mândrie ar fi fost în acest răspuns, domnişoara de Fontaine simţi o mare bucurie, căci, asemenea tuturor îndrăgostiţilor, ea îl interpreta ca pe un oracol, în sensul dorinţelor ei, şi reîncepu să danseze mai veselă ca oricând, privindu-l pe Longueville a cărui înfăţişare şi eleganţă întreceau poate pe cele ale imaginii din închipuirea ei. Avu o mulţumire în plus la gândul că e nobil; ochii ei negri scânteiară, şi dansă cu toată plăcerea pe care o încerci alături de acel pe care-l iubeşti. Niciodată cei doi îndrăgostiţi nu s-au înţeles mai bine ca în momentul acela, şi îşi simţeau vârfurile degetelor înfiorându-se şi tremurând ori de câte ori li se atingeau în cursul dansului.

Fericita pereche intră în toamnă în plină desfăşurare a petrecerilor şi bucuriilor de la ţară, lăsându-se în voia celui mai plăcut simţământ al vieţii, sporindu-l încă şi mai mult

prin mii şi mii de întâmplări pe care oricine şi le poate închipui: căci iubirile se aseamănă totdeauna în unele privinţe. Şi unul şi celălalt se analizau mereu, atât cât poţi să analizezi pe cineva atunci când iubeşti cu adevărat.

— Ce mai încoace, încolo, niciodată o idilă pornită în glumă nu s-a transformat atât de repede într-o căsătorie din dragoste, spunea bătrânul unchi care studia clin ochi pe cei doi tineri, aşa cum un naturalist studiază o insectă la microscop.

Vorbele astea speriară pe domnul şi doamna de Fontaine. Bătrânul vendeean nu mai putea rămâne atât de nepăsător faţă de căsătoria fiicei lui, precum făgăduise mai înainte. Se duse la Paris după informaţii, dar nu află nimic. Îngrijorat de misterul acesta şi neştiind la ce rezultate vor ajunge cercetările asupra familiei Longueville, cu care-l însărcinase pe un administrator parizian să se ocupe, socoti de datoria lui sa atragă atenţia fetei să fie prevăzătoare. Dar observaţia părintească fu primită cu o prefăcută supunere plină de ironie.

— Cel puţin, scumpa mea Émilie, dacă-l iubeşti, nu i-o spune!

— Tată, e adevărat că-l iubesc, dar n-am să-i spun până când nu-mi vei da dumneata voie.

— Totuşi, Émilie, gândeşte-le că încă nu ştii nimic despre familia, despre situaţia lui.

— Nu ştiu, şi-mi dau seama de asta. Dar, tată, dumneata doreai să mă vezi măritată, mi-ai dat libertatea să fac o alegere; ei bine, am ales; acum mai trebuie ceva?

— Trebuie să ştii, draga mea fată, dacă cel pe care l-ai ales e fiul unui pair al Franţei, răspunse ironic venerabilul gentilom.

Émilie tăcu o clipă. Apoi ridică deodată capul, se uită la tatăl ei şi-i spuse cu un soi de nelinişte:

— Şi familia Longueville?

— S-a stins odată cu bătrânul duce de Rostein Limbourg, care a murit pe eşafod în 1793. Era ultimul vlăstar al

ultimei ramuri mai tinere.

— Dar, tată, există atâtea familii foarte distinse ce se trag din bastarzi. Istoria Franţei e plină de prinţi care-şi barau blazonul.

— Constat că ideile tale s-au schimbat mult, spuse bătrânul gentilom, zâmbind.

Ziua următoare era cea din urmă pe care familia Fontaine avea s-o mai petreacă la pavilionul Planat. Émilie, foarte neliniştită după discuţia cu tatăl ei, aşteptă nerăbdătoare ora când tânărul Longueville avea obiceiul să vină, ca să-i ceară o explicaţie. După masă se duse să se plimbe singură prin parc, îndreptându-se spre boschetul destăinuirilor, unde ştia că o va căuta tânărul îndrăgostit, şi, mergând repede, se gândea să găsească mijlocul cel mai potrivit pentru a afla o taină atât de importantă, fără să se compromită, ceea ce era destul de greu. Până acum, nici o mărturisire completă nu pecetluise sentimentul ce-o lega de acest necunoscut. Se bucurase în taină, ca şi Maximilian, de vraja primei iubiri, dar, la fel de mândri şi unul şi celălalt, se pare a că fiecăruia îi era teamă să-şi mărturisească iubirea.

Maximilian Longueville, căruia Clara îi strecurase în suflet bănuieli destul de întemeiate cu privire la caracterul familiei, se zbuciuma între violenţa unei pasiuni tinereşti şi între dorinţa de a cunoaşte şi de a încerca femeia căreia urma să-şi încredinţeze fericirea. Dragostea nu-l împiedicase să vadă la Émilie prejudecăţi ce umbreau caracterul ei tânăr, dar înainte de a lupta împotriva lor ţinea să ştie dacă ea-l iubeşte cu adevărat, căci nu voia să-şi rişte nici dragostea, nici viitorul. Păstrase, deci, tot timpul o tăcere pe care privirile, purtarea şi cele mai neînsemnate gesturi ale lui o dezminţeau. Cât despre ea, mândria firească a oricărei fete, accentuată la domnişoara de Fontaine de deşarta înfumurare ce i-o dădeau originea şi frumuseţea sa, o împiedica să provoace o declaraţie pe care dragostea ei crescândă o îndemna uneori să i-o smulgă. În felul acesta, îşi înţeleseseră situaţia în mod instinctiv, fără

să-şi dezvăluie tainele proprii. În viaţă sunt anumite momente când sufletelor tinere le place să plutească în vag. Prin faptul că şi unul şi celălalt prelungeau tăcerea, se părea ca amândoi găseau o plăcere crudă în această aşteptare. El căuta să se convingă dacă e iubit, prin efortul ce-ar fi obligat-o pe orgolioasa lui iubită să-i facă o mărturisire, ea spera să vadă, din moment în moment, rupându-se o tăcere prea respectuoasă.

Stând pe o bancă din grădină, Émilie se gândea la tot ce se întâmplase în cursul acestor trei luni încărcate de bucurii. Bănuielile tatălui ei o preocupau cel mai puţin, ba chiar le înlătură cu totul prin două-trei judecăţi de fată tânără neexperimentată, ce i se părură foarte juste. Mai întâi, se convinse singură că era cu neputinţă să se înşele. În tot timpul verii, nu surprinsese la Maximilian nici un gest, nici un cuvânt ce-ar fi putut trăda o obârşie sau îndeletniciri de rând; mai mult încă, felul lui de a discuta arăta că e un om care se interesa de marile probleme ale ţării. „De altminteri – îşi spunea ea – un funcţionar, un financiar sau un negustor nu şi-ar fi putut îngădui să stea la ţară o vară întreagă spre a-mi face curte în mijlocul câmpului, sau în pădure, pierzându-şi timpul întocmai ca un nobil care are înaintea lui o viaţă întreagă lipsită de griji”. Apoi se lăsă cuprinsă de un gând mult mai plăcut decât reflecţiile acestea preliminare, când, deodată un foşnet uşor al frunzişului o făcu să-şi dea seama că de câteva clipe Maximilian o privea, desigur, cu admiraţie.

— Ştii că nu-i frumos să dai, aşa, peste fete? Îi spuse ea, zâmbind.

— Mai ales când îşi deapănă secretele, răspunse Maximilian, cu ghiduşie.

— La urma urmei, de ce n-aş avea şi eu secrete, aşa cum ai şi dumneata?

— Aşadar, te gândeai chiar la secretele dumitale? Continuă el, râzând.

— Nu, mă gândeam la ale dumitale. Pe ale mele le cunosc.

— Dar – rosti încet tânărul, apucând braţul domnişoarei de Fontaine şi trecându-l sub al său – poate că secretele mele sunt şi ale dumitale, iar ale dumitale şi-ale mele.

După ce făcură câţiva paşi, ajunseră sub un desiş de copaci pe care luminile apusului îi învăluiau ca într-un nor roşu-închis. Fenomenul acesta al naturii dădea un fel de solemnitate momentului acela. Atitudinea vie şi nestingherită a tânărului şi mai cu seamă zbuciumul inimii lui înflăcărate, ale cărei bătăi repezi erau resimţite de braţul Émiliei, o făcură să fie cuprinsă de un fior cu atât mai pătrunzător cu cât nu era provocat decât de întâmplări foarte simple şi nevinovate. Reţinerea în care trăiesc fetele din lumea bună dă o putere neaşteptată izbucnirii sentimentelor lor, şi dacă în asemenea clipe întâlnesc un iubit cu sângele prea iute pot fi ameninţate de primejdia cea mai mare. Niciodată ochii Émiliei şi ai lui Maximilian n-au spus mai multe lucruri care nu se pot spune. Furaţi de această beţie, uitară lesne măruntele porunci ale orgoliului şi rezerva cea rece a neîncrederii. La început nici nu avură cum să se înţeleagă altfel, decât printr-o strângere a mâinilor, care le tălmăci gândurile pline de bucurie.

— Domnule, aş vrea să-ţi pun o întrebare, spuse tremurând şi cu o voce emoţionată domnişoara de Fontaine, după o lungă tăcere şi după ce făcură câţiva paşi, mergând încet. Dar te rog să ai în vedere că mă obligă la această situaţie oarecum ciudată în care mă găsesc faţă de familia mea.

După aceste fraze abia îngăimate, urmă o pauză groaznică pentru Émilie, în timpul căreia trufaşa fată nu îndrăzni să înfrunte privirea scânteietoare a aceluia pe care-l iubea, deoarece îşi dădea seama de josnicia vorbelor ce aveau să urmeze:

— Eşti nobil?

Rostind aceste cuvinte, ar fi vrut parcă să fie înghiţită de apa unui lac.

— Domnişoară, rosti cât se poate de serios Longueville a cărui faţă schimbată căpătă un fel de demnitate aspră, îţi făgăduiesc să răspund fără înconjur la această întrebare după ce-mi vei răspunde şi dumneata cu sinceritate la aceea pe care vreau să ţi-o pun eu.

Lăsă braţul tinerei fete, care se simţi deodată singură în viaţă, şi-i spuse:

— Cu ce intenţie mă întrebi despre originea mea?

Ea rămase nemişcată, îngheţată şi mută.

— Domnişoară, vorbi din nou Maximilian, să nu mergem mai departe dacă nu ne înţelegem. Te iubesc, adăugă el cu un glas adânc şi înduioşat. Şi după ce auzi exclamaţia de fericire pe care tânăra fată nu şi-o putu reţine, continuă cu un accent plin de voioşie: Atunci, de ce mă întrebi dacă sunt nobil?

„Ar vorbi aşa, dacă n-ar fi?” îi striga Émiliei o voce interioară pe care o credea pornită din adâncul inimii. Îşi înălţă graţios capul, păru că soarbe o viaţă nouă din privirile tânărului şi-i întinse braţul ca pentru a începe o nouă prietenie.

— Ai crezut că ţin mult la nobleţe? Întrebă ea cu o gingăşie răutăcioasă.

— N-am nici un titlu de oferit soţiei mele, răspunse el cu un aer jumătate vesel, jumătate serios. Dar dacă mi-am ales-o dintr-o familie de rang mare şi dintre acelea pe care averea părintească le-a deprins cu luxul şi cu plăcerile bogăţiei, ştiu ce obligaţii îmi asum prin această alegere. Iubirea dăruieşte totul, adăugă el cu veselie, dar numai celor ce se iubesc. Cât despre doi soţi, nu le trebuie mare lucru în afară de bolta cerească şi covorul câmpiilor.

„E bogat, gândi ea. Cât despre titluri, poate că vrea să mă încerce. I s-o fi spus că ţiu morţiş la nobleţe şi că nu vreau să mă mărit decât cu un pair al Franţei. Te pomeneşti că surorile mele, mironosiţele, mi-au jucat vreo festă.”

— Te asigur, domnule, spuse ea cu hotărâre, că am avut multe idei exagerate despre viaţă şi despre lumea de

societate; dar astăzi, adăuga ea apăsat şi privindu-l într-un chip seducător, ştiu care sunt adevăratele bogăţii pentru o femeie.

— Aş vrea să cred că eşti sinceră în ceea ce spui, răspunse el cu o gravitate blândă. Dar în iarna asta, scumpa mea Émilie, şi poate chiar în mai puţin de două luni, mă voi mândri cu ceea ce am să-ţi ofer, dacă ţii la satisfacţiile bogăţiei. Deocamdată, ăsta e singurul secret pe care-l păstrez aici, făcu el arătând către inimă, fiindcă de reuşita lui atârnă fericirea mea – nu îndrăznesc să spun a noastră.

— Ba, spune, spune!

Cufundaţi în vraja celor mai frumoase cuvinte ce şi le spuneau unul altuia, se întoarseră agale la lumea din salon. Domnişoarei de Fontaine i se părea că pretendentul ei nu fusese niciodată mai încântător ca acum; statura lui zveltă, purtarea lui atrăgătoare, o făceau să-l vadă în lumini şi mai frumoase după convorbirea ce-i confirmase, oarecum, că pusese stăpânire pe o inimă demnă de a fi dorită de toate femeile. Cântară un duet italian cu atâta căldură, încât fură răsplătiţi cu aplauze însufleţite. La despărţire, cuvintele lor aveau accentul unei înţelegeri sub semnul căreia îşi ascundeau amândoi fericirea. Pe scurt, ziua aceea fu pentru tânăra fată ca o verigă ce-o legă şi mai strâns de destinul necunoscutului. Tăria de caracter şi demnitatea arătate de el în momentele când amândoi îşi dăduseră pe faţă sentimentele o determinară pe domnişoara de Fontaine să-i poarte acel respect fără de care nu poate să existe iubire adevărată. Când rămase în salon numai cu tatăl ei, venerabilul vendeean veni lângă ea, îi luă cu dragoste mâinile şi o întrebă dacă se lămurise cu privire la averea şi familia domnului Longueville.

— Da, tată, răspunse ea, sunt mai fericită decât aş fi crezut. Vreau să-ţi spun că domnul de Longueville e singurul bărbat cu care vreau să mă mărit.

— Prea bine, Émilie. Spuse contele, acum ştiu ce-mi rămâne de făcut.

— Te gândeşti cumva dacă putea exista vreo piedică? Întrebă ea cu o mare nelinişte.

— Scumpa mea, tânărul ăsta e cu totul necunoscut, dar de vreme ce tu îl iubeşti, şi presupunând că e un om cinstit, mi-e tot atât de drag ca şi un fiu.

— Dacă e cinstit? Reluă Émilie. În privinţa asta, nu am nici o îndoială. Unchiul, care ni l-a prezentat, poate să-ţi vorbească despre el. Spune, unchiule, a fost hoţ de mare, pirat, corsar?

— Eram sigur c-o să ajung aici, mormăi bătrânul marinar, trezindu-se din somn.

Îşi roti ochii prin salon, dar nepoata lui dispăruse ca o nălucă din vârful catargului, ca şi folosim expresia lui obişnuită.

— Bine, unchiule, reîncepu domnul de Fontaine, cum ai putut să ne ascunzi tot ce ştiai despre tânărul ăsta? Cred că ţi-ai dat seama prin ce îngrijorări am trecut. Domnul de Longueville e de familie bună?

— Nu-l cunosc absolut de loc, exclamă contele de Kergarouët. Dar având încredere în judecata acestei nebunatice, i-am adus pe acest Saint-Preux39 printr-un sistem al meu propriu. Ceea ce ştiu e că băiatul asta e un admirabil ţintaş, un foarte bun vânător, un minunat jucător de biliard, şah şi table, face scrimă şi călăreşte ca răposatul cavaler de Saint-Georges. Are o erudiţie straşnică în materie de podgorii, ştie să facă socoteli tot aşa de bine ca un Barčmme40, desenează, dansează şi cântă perfect. Haida de, voi, ceştilalţi, cu ce vă puteţi lăuda? Dacă nici ăsta nu e un gentilom adevărat, atunci arătaţi-mi un burghez care să ştie atâtea lucruri şi găsiţi-mi un om care să-şi ducă viaţa într-un chip atât de nobil ca el! Mă rog, face ceva? Îşi pune demnitatea în joc, umblând prin birouri, ca să se ploconească în faţa parveniţilor cărora voi le spuneţi directori generali? Nu. Îşi ţine totdeauna fruntea sus. E un om. Dar, stai, pe lângă toate astea, am găsit în buzunarul jiletcii mele cartea lui de vizită pe care mi-a dat-o în clipa

când îşi închipuia că vreau să-i tai gâtul, nevinovatul de el! Tineretul de azi nu umblă cu viclenii. Poftim, ia uită-te!

— Strada Potecii nr. 5, citi domnul de Fontaine, căutând să desprindă dintre toate informaţiile pe care le căpătase, pe aceea ce se putea referi la tânărul necunoscut. Ce naiba înseamnă asta? Acolo locuiesc domnii Palma, Werbrust şi compania, care fac comerţ cu muselină, zefir şi pânzeturi imprimate. Aha, am înţeles! Longueville, deputatul, face afaceri cu ei. Asta trebuie să fie. Dar ştiu că Longueville n-are decât un băiat de treizeci şi doi de ani, care nu seamănă deloc cu al nostru şi căruia îi dă o zestre de cincizeci de mii de livre ca să se poată însura cu fata unui ministru; râvneşte şi el ca oricare altul să ajungă pair. Nu am auzit niciodată vorbind despre un Maximilian. Mai are şi o fată? Ce-o fi cu Clara asta? La urma urmei, orice vânător de zestre îşi poate da numele de Longueville. Dar, după câte ştiu, casa Palma, Werbrust şi compania e pe jumătate ruinată de pe urma unor speculaţii în Mexic sau în India. Lasă c-o să lămuresc cu toate astea.

— Vorbeşti singur, parcă ai fi pe scena unui teatru, şi am impresia că peste mine tragi cu buretele, spuse deodată bătrânul marinar. Ai uitat că am încă destui saci în fundul corăbiei ca să suplinesc lipsa lui de avere, în cazul când e gentilom?

— În privinţa asta, dacă e fiul lui Longueville, nu-i trebuie nimic, numai că – adăugă domnul de Fontaine, clătinându-şi capul de la dreapta la stânga – tatăl lui nici măcar nu şi-a cumpărat titlul de nobil. Înainte de Revoluţie era procuror şi acel „de” pe care şi l-a luat după Restauraţie îi aparţine tot atât de puţin ca şi jumătate din avere.

— Oh! Oh! Ferice de cei ai căror taţi au fost spânzuraţi, strigă marinarul, cu veselie.

La trei sau patru zile după întâmplarea asta, într-una dintre acele frumoase dimineţi de noiembrie când parizienii se trezesc cu bulevardele pustiite dintr-odată din pricina frigului muşcător al primului ger, domnişoara de Fontaine,

gătită cu o blană nouă pe care voia s-o impună ca modă, ieşise împreună cu două din cumnatele ei, împotriva cărora îşi îndreptase odinioară cele mai multe ironii. Cele trei femei porniseră la această plimbare pariziană nu atât pentru a se mândri în trăsura lor elegantă şi a-şi arăta rochiile ce trebuiau să dea tonul modei de iarnă, cât pentru a se duce să vadă o pelerina, pe care o prietenă a lor o remarcase într-un mare magazin de lenjerie, situat într-un colţ din rue de la Paix. Când cele trei doamne intrară în prăvălie, baroneasa de Fontaine o trase de mânecă pe Émilie şi-i arătă pe Maximilian Longueville, care stătea la tejghea şi dădea, cu multă graţie negustorească, restul la o monedă de aur unei cusătorese cu care părea că discută. „Frumosul necunoscut” ţinea în mână câteva bucăţele de pânză de probă, ceea ce nu mai da loc la nici o îndoială asupra onorabilei lui îndeletniciri. Fără ca nimeni să observe, Émilie fu străbătută de un fior rece ca gheaţa. Totuşi, buna creştere o făcu să-şi ascundă furia ce-i cuprinsese inima şi-i răspunse cumnatei sale cu un: „Ştiam!” a cărui intonaţie şi al cărui accent ar fi putut fi invidiate chiar şi de ce a mai celebră actriţă din vremea aceea. Se îndreptă spre tejghea. Longueville înălţă capul, puse cu eleganţă bucăţelele de pânză în buzunar, salută pe domnişoara de Fontaine cu un sânge rece descurajant şi apropiindu-se de ea îi aruncă o privire pătrunzătoare.

— Domnişoară, se adresă cusătoresei care se uita la el cu un aer foarte îngrijorat, am să trimit să se achite socoteala; aşa a hotărât firma noastră. Dar, ţine, adăugă el la urechea tinerei fete dându-i o hârtie de o mie de franci: asta rămâne între noi. Sper că mă veţi ierta, domnişoară, spuse apoi, întorcându-se spre Émilie. Vă rog să binevoiţi a trece cu vederea tirania afacerilor.

— Dar, dacă nu mă înşel, domnule, lucrul acesta îmi este cu totul indiferent, răspunse domnişoara de Fontaine, privindu-l cu o siguranţă şi cu o nepăsare atât de

batjocoritoare, încât ai fi putut să crezi că îl vedea pentru prima oară.

— Vorbiţi serios? Întrebă Maximilian, cu un nod în gât.

Émilie îi întoarse spatele cu un dispreţ vădit. Cele câteva cuvinte rostite cu voce scăzută scăpară curiozităţii celor două cumnate. Când, după ce cumpărară pelerina, cele trei femei se urcară din nou în trăsură, Émilie, care şedea în faţă, nu se putu opri să nu arunce o ultimă privire până în fundul acestei prăvălii dezgustătoare, unde îl văzu pe Maximilian stând în picioare, cu braţele încrucişate, în atitudinea unui om ce înfrunta cu tărie nenorocirea ce-l lovise ca din senin. Ochii li se întâlniră şi îşi aruncară câte o privire fulgerătoare. Fiecare voia parcă să strivească inima îndrăgită a celuilalt. Într-o clipă se simţiră atât de depărtaţi unul de altul, ca şi cum unul s-ar fi aflat în China, iar celălalt în Groenlanda. Vanitatea are o putere în stare să usuce dintr-odată totul. Domnişoara de Fontaine, pradă celei mai crâncene lupte ce se poate da în sufletul unei tinere fete, culese cea mai bogată recoltă de suferinţe pe care prejudecăţile şi meschinăria le-au semănat vreodată într-un suflet omenesc. Faţa ei, mai înainte fragedă şi catifelată, devenise rând pe rând, când galbenă, când stacojie, iar uneori pielea albă a obrajilor i se învineţea brusc. Încercând să-şi ascundă tulburarea faţă de cumnatele ei, le arăta râzând fie câte un trecător, fie câte o femeie îmbrăcată caraghios; dar râsul îi era forţat. Se simţea mai rănită de compătimirea lor tăcută decât de sarcasmul cu care s-ar fi putut răzbuna pe ea. Îşi puse în joc întreaga inteligenţă ca să le atragă într-o conversaţie în care căută să-şi verse mânia prin paradoxuri zănatice, împroşcându-i pe negustori cu tot felul de injurii usturătoare şi cu ofense de prost gust.

Cum ajunse acasă, fu cuprinsă de o febră ce păru la început destul de primejdioasă. După o lună, îngrijirile părinţilor, alături de ale medicului, o redară bucuriilor familiei. Toată lumea credea că lecţia asta va mai îmblânzi caracterul Émiliei, care îşi reluă încetul cu încetul vechile ei

deprinderi, aruncându-se din nou în iureşul vieţii de societate. Pretindea că nu e nici o ruşine ca cineva să se înşele. Dacă ar avea, ca tatăl ei, oarecare putere în Cameră, spunea ea adesea, ar propune să se voteze a lege prin care negustorii, şi mai cu seamă vânzătorii de pânzeturi, să fie însemnaţi în frunte ca berbecii din Berri, până la a treia generaţie. Ar fi vrut ca numai nobilii să aibă dreptul de a purta acele vechi costume franţuzeşti care le stăteau atât de bine curtenilor lui Ludovic ai XV-lea. După ea, faptul că nu există nici o deosebire între un negustor şi un pair al Franţei e o adevărată nenorocire pentru monarhie. O mie de alte glume, uşor de bănuit, îi năvăleau pe buze, ori de câte ori vreo întâmplare neaşteptată îi dădea prilejul să se lege de acest lucru. Dar cei care ţineau la Émilie observau că în dosul răutăţilor ei stăruie o umbră de melancolie ce îi făcea să creadă că Maximilian Longueville mai stăpânea încă această inimă ciudată. Uneori era blândă ca în scurta perioadă în care i se înfiripase iubirea, alteori însă devenea mai nesuferită ca niciodată. Cei din jurul ei iertau pe tăcute aceste schimbări izvorâte dintr-o suferinţă tainică, dar în acelaşi timp cunoscută de toată lumea. Contele de Kergarouët izbuti să aibă oarecare influenţă asupra ei, datorită faptului că o copleşea cu daruri, gen de mângâiere ce se întâmplă rareori să nu dea rezultatele dorite când e vorba de tinerele pariziene.

Prima oară când domnişoara de Fontaine se duse iarăşi la un bal, fu la acela dat de ambasadorul Neapolelui. În momentul când intră în cel mai strălucit cadril, zări la câţiva paşi de ea pe Longueville, care îi făcea partenerului ei un semn uşor din cap.

— Tânărul ăsta vă e prieten? Îl întrebă pe cavalerul ei cu un aer de dispreţ.

— E fratele meu, răspunse acesta.

Émilie nu-şi putu stăpâni o tresărire.

— Ah, urmă el cu însufleţire, e cel mai frumos suflet din lume.

— Ştiţi cum mă numesc eu? Îl întrebă Émilie, tăindu-i vorba din gură.

— Nu, domnişoară. E o crimă, recunosc, că n-am reţinut un nume ce se află pe toate buzele, ar trebui să spun în toate inimile, dar am o scuză valabilă: abia am picat din Germania. Ambasadorul meu, care e la Paris, în concediu, m-a trimis astă-seară aici, ca s-o însoţesc pe amabila lui soţie, pe care o puteţi vedea în colţul de colo.

— O adevărată mască de tragedie, spuse Émilie după ce examină pe ambasadoare.

— E, totuşi, figura ei de bal, adăugă în derâdere tânărul. Şi trebuie să dansez cu dânsa! De aceea mi-am îngăduit şi eu o compensaţie.

Domnişoara de Fontaine se înclină.

— Am fost foarte surprins, continuă guralivul secretar de ambasadă, să-l întâlnesc pe fratele meu aici. Când am sosit de la Viena, am aflat că bietul băiat era bolnav în pat. Credeam că am să mă pot duce să-l văd înainte de a veni la bal, dar adesea politica nu ne îngăduie răgazul să ne gândim la ai noştri. La padrona della casa nu m-a lăsat nici o clipă liber, ca să mă reped până la bietul meu Maximilian.

— Fratele dumneavoastră nu e şi dânsul în diplomaţie? Întrebă Émilie.

— Nu, răspunse secretarul oftând. Bietul băiat s-a jertfit pentru mine! El şi sora mea Clara au renunţat la averea tatălui nostru pentru ca acesta să poată strânge pentru mine un majorat41. Tatăl meu visează să ajungă pair, ca toţi cei ce votează pentru guvern. I s-a şi promis că are să fie numit, adăugă el încet. După ce şi-a strâns oarecare capital, fratele meu s-a asociat cu o firmă bancară, şi ştiu că a încheiat o speculaţie cu Brazilia, care îl va face milionar. Mă bucur că am putut contribui la izbândă prin legăturile mele diplomatice. Aştept chiar cu nerăbdare o telegramă de la legaţia Braziliană, menită să-i descreţească fruntea. Dar, cum îl găsiţi?

— Figura fratelui dumneavoastră nu mi se pare deloc a unui om de finanţe.

Tânărul diplomat scrută, printr-o aruncătură de ochi, faţa în aparenţă liniştită a aceleia cu care dansa.

— Cum, făcu el zâmbind, domnişoarele ghicesc dar gândurile de dragoste până şi în dosul frunţilor celor mai tăcute?

— Fratele dumneavoastră e îndrăgostit? Întrebă ea lăsând să-i scape un gest de curiozitate.

— Da. Sora mea Clara, pe care el o îngrijeşte cu o dragoste de mamă, mi-a scris că se îndrăgostise astă-vară de o persoană foarte drăguţă, dar de atunci nu mai ştiu nimic despre iubirile lui. Aţi putea crede că bietul băiat se scula la cinci dimineaţa şi se grăbea să-şi termine toate treburile, ca să poată fi la patru după-masă la ţară, la iubita lui? Aşa a prăpădit o splendoare de cal de rasă pe care i-l trimisesem eu. Dar iertaţi-mi pălăvrăgeala asta, domnişoară: vin din Germania. De un an de zile n-am mai auzit vorbindu-se corect franţuzeşte şi sunt dezobişnuit de chipurile franţuzeşti şi sătul de cele nemţeşti în aşa măsură încât în furia mea patriotică, aş fi în stare, cred, să vorbesc şi cu himerele unui policandru42 parizian. Şi apoi, dacă discut cu o uşurinţă neîngăduită unui diplomat, greşeala este a dumneavoastră, domnişoară. Nu mi l-aţi arătat dumneavoastră pe fratele meu? Când e vorba de el, nu mă mai pot opri. Aş vrea să pot dovedi lumii întregi cât e de bun şi de mărinimos. Era doar vorba de venitul de o sută de mii de livre al moşiei de la Longueville.

Dacă domnişoara de Fontaine cunoscu toate amănuntele astea importante, lucrul se datora în mare parte iscusinţei cu care îl trase de limbă pe încrezătorul ei cavaler, după ce află că e fratele iubitului dispreţuit.

— Şi cum de aţi putut admite să-l lăsaţi pe fratele dumneavoastră să vândă muselină şi pânzeturi? Întrebă ea după ce execută a treia figură a contradansului.

— De unde ştiţi asta? Întrebă la rândul lui diplomatul. Căci, slavă Domnului, deşi îndrug cam multe, totuşi, am învăţat arta de a nu spune decât ceea ce-mi convine, ca toţi învăţăceii din diplomaţie pe care-i cunosc.

— Chiar dumneavoastră mi-aţi spus, vă asigur.

Domnul de Longueville se uită la domnişoara de Fontaine cu o mirare plină de pătrundere. Simţi cum îi creşte o bănuială în suflet. Privi pe rând în ochii fratelui său şi în ai partenerei de dans, ghici totul, apoi îşi împreună mâinile, ridică ochii în sus, începu să râdă şi spuse:

— Mare bleg mai sunt! Sunteţi persoana cea mai frumoasă din tot balul, fratele meu vă priveşte pe furiş, ba încă şi dansează cu toate că-i bolnav, iar dumneavoastră vă faceţi că nu-l vedeţi! Şi, conducând-o din nou lângă bătrânul ei unchi, îi spuse: Faceţi-l fericit, n-am să fiu gelos; dar de câte ori o să vă spun „cumnată”, o să simt cum îmi bate inima.

Cu toate astea, cei doi îndrăgostiţi rămaseră la fel de neînduplecaţi cu ei înşişi. Pe la ora două dimineaţa se servi o gustare rece într-o sală imensă, unde, spre a da putinţa celor ce se cunoşteau între ei să fie împreună, mesele fuseseră orânduite ca la restaurante. Graţie uneia dintre acele împrejurări absolut întâmplătoare ce se ivesc totdeauna în calea îndrăgostiţilor, domnişoara de Fontaine se aşezase la o masă vecină cu aceea în jurul căreia luaseră loc oaspeţii cei mai distinşi. Maximilian făcea şi el parte din grupul acela. Émilie, care trăgea cu urechea la ceea ce vorbeau vecinii ei, putu să audă una dintre acele conversaţii ce se înfiripa cu uşurinţă între femeile tinere şi bărbaţii înzestraţi cu farmecul şi ţinuta lui Maximilian Longueville. Interlocutoarea tânărului bancher era o ducesă napolitană, cu ochi scânteietori, cu pielea albă şi delicată ca mătasea. Intimitatea pe care tânărul Longueville părea s-o arate ducesei răni cu atât mai mult pe domnişoara de Fontaine cu cât simţea pentru iubitul ei o dragoste de douăzeci de ori mai mare ca altădată.

— Da, domnule, în ţara mea, adevărata iubire ştie sa facă orice sacrificii, spunea ducesa, alintându-se.

— Dumneavoastră sunteţi mai pătimaşă ca franţuzoaicele, zise Maximilian a cărui privire arzătoare se abătu o clipă asupra Émiliei. Ele nu ştiu să fie decât vanitoase.

— Domnule, izbucni tânăra fată, nu-ţi dai seama cât de urât e să-ţi bârfeşti patria? Devotamentul există în orice ţară.

— Credeţi, domnişoară, interveni italianca, zâmbind ironic, că o pariziancă ar fi în stare să-şi urmeze oriunde iubitul?

— Ah, să ne înţelegem, doamnă. Te poţi duce într-un pustiu, pentru a locui într-un cort, dar nu într-o prăvălie.

Îşi încheie fraza printr-un gest de dispreţ. În felul acesta, influenţa exercitată asupra Émiliei de educaţia ei nenorocită ucise pentru a doua oară fericire a ce da să prindă aripi în sufletul său, distrugându-i viaţa. Nepăsarea aparentă a lui Maximilian şi zâmbetul femeii îi smulseră unul dintre acele sarcasme a căror satisfacţie înşelătoare o încântau totdeauna.

— Domnişoară, îi spuse încet Longueville, profitând de zgomotul pe care-l făceau femeile ce se ridicau de la mese, nimeni nu se va ruga mai călduros pentru fericirea dumneavoastră, ca mine: îngăduiţi-mi să vă dau această încredinţare, acum când mă despart de dumneavoastră. Peste câteva zile, voi pleca în Italia.

— Împreună cu o ducesă, fără îndoială!

— Nu, domnişoară, ci cu o boală care s-ar putea să fie fatală.

— Nu cumva te înşeli? Întrebă Émilie aruncându-i o privire îngrijorată.

— Nu, zise el, există răni care nu se închid niciodată.

— N-ai să pleci, spuse orgolioasa fată, zâmbind.

— Voi pleca, repetă Maximilian.

— La întoarcere ai să mă găseşti măritată, ţi-o spun dinainte, adăugă ea cu cochetărie.

— Asta şi doresc.

„Neruşinatul! Exclamă ea. Se răzbună destul de crud!”

Peste cincisprezece zile, Maximilian Longueville plecă împreună cu sora lui Clara spre ţinuturile calde şi pline de poezie ale frumoasei Italii, lăsând-o pe domnişoara de Fontaine pradă celor mai cumplite regrete. Tânărul secretar de ambasadă îmbrăţişă cauza fratelui său şi răsplăti cu o răzbunare zgomotoasă dispreţul Émiliei, dând la iveală cauzele rupturii dintre cei doi îndrăgostiţi. Îi întoarse cu vârf şi îndesat partenerei lui de dans batjocurile cu care ea îl împroşcase altă dată pe Maximilian şi nu de puţine ori stârnise râsul unor excelenţe, vorbindu-le despre frumoasa duşmancă a tejghelelor, despre amazoana care propovăduia o cruciadă împotriva bancherilor, despre fecioara a cărei iubire se spulberase în faţa unui cot de stambă. Contele de Fontaine fu silit să recurgă la toată influenţa lui pentru ca Auguste Longueville să fie trimis într-o misiune diplomatică în Rusia, spre a-şi scăpa fiica de ridicolul pe care acest tânăr şi primejdios persecutor îl arunca asupra ei din plin. Curând după aceea, guvernul, nevoit să facă noi numiri de pairi, spre a întări poziţia aristocraţiei care începuse să fie zdruncinată, chiar în sânul nobilei Camere, de glasul unui scriitor ilustru, îl învesti pe domnul Guiraudin de Longueville cu titlul de pair al Franţei, făcându-l totodată viconte. Domnul de Fontaine obţinu şi el demnitatea de pair, atât ca răsplată pentru devotamentul arătat în vremuri grele, cât şi pentru faptul că în Camera ereditară se simţea lipsa numelui său.

Cam în aceeaşi vreme, Émilie, devenită majoră, reflectă probabil mult asupra vieţii, căci îşi schimbă simţitor felul de a vorbi şi de a se purta. În loc să-l ia mereu peste picior pe unchiul ei, acum se arăta cât se poate de îndatoritoare faţă de el: îi aducea ochelarii cu o supunere statornică, care îi făcea să râdă pe glumeţi; îi dădea braţul, mergea cu el în trăsura lui şi-l însoţea în toate plimbările; îl convinse chiar că nu-i displace mirosul pipei şi-i citea Cotidianul43, gazeta lui preferată, învăluită în rotocoalele de fum de tutun pe

care poznaşul marinar i le trimitea înadins; învăţă să joace pichet numai ca să-i facă plăcere bătrânului conte: în sfârşit, tânăra aceasta plină de neastâmpăr asculta cu răbdare povestirile pe care unchiul le repeta la nesfârşit, despre luptele vasului „La Belle-Poule”, despre manevrele de pe vremea când era îmbarcat pe „Ville-de-Paris”, despre, prima expediţie a domnului de Suffren44, sau despre bătălia de la Abukir45. Şi deşi bătrânul marinar se lăuda adesea că-şi cunoaşte prea bine longitudinea şi latitudinea spre a se lăsa capturată de o corvetă tânără, într-o bună zi prin saloanele din Paris se răspândi vestea că domnişoara de Fontaine s-a căsătorit cu contele de Kergarouët. Tânăra contesă începu să dea serbări strălucitoare, ca să mai uite, dar în dosul acestor petreceri nu găsi, desigur, decât neant. Luxul nu izbutea să ascundă în întregime pustiul şi nefericirea din sufletul ei chinuit; cu toate izbucnirile unei veselii prefăcute, chipul ei frumos exprima de cele mai multe ori o tristeţe adâncă. Pe de altă parte, Émilie părea totdeauna plină de atenţie şi de grijă faţă de bătrânul ei soţ, care adeseori, seara, ca să scape de zgomotul petrecerii, se retrăgea în camera lui, spunând că nu se mai recunoaşte şi că nu-i vine să creadă că la şaptezeci şi doi de ani a trebuit să se îmbarce ca pilot pe „Frumoasa Émilie”, după ce trăsese douăzeci de ani la galerele conjugale.

Purtarea contesei era atât de corectă, încât nu dădu loc la nici o clevetire. Gurile rele spuneau că viceamiralul îşi păstrează dreptul de a dispune de averea lui, spre a-şi ţine din scurt nevasta. Această presupunere era însă o jignire şi pentru unchi şi pentru nepoată. De fapt, cei doi soţi îşi studiau cu grija fiecare manifestare, în aşa fel încât nici măcar tinerii cei mai zeloşi nu reuşiră să ghicească taina acestei căsnicii, să afle dacă bătrânul conte se purta cu nevasta lui ca un soţ sau ca un tată. Îl auzeai adeseori spunând că a luat-o pe nepoata lui ca pe o naufragiată şi că, pe vremuri, n-a abuzat niciodată de legile ospitalităţii, nici chiar atunci când se întâmpla să salveze vreun duşman de

furia valurilor. Iar contesa, deşi nutrea ambiţia de a pune tot Parisul la picioarele ei şi căuta să se ţină în rând cu doamnele ducese de Maufrigneuse şi de Chaulieu, cu marchizele d'Espard şi d'Aiglemont, cu contesele Feraud, de Montcorret, de Restaud, cu doamna de Camps şi cu domnişoara des Touches, nu cedă totuşi declaraţiilor de dragoste ale tânărului viconte de Portedučre, care o idolatriza.

După doi ani de la căsătorie, într-unul dintre vechile saloane ale cartierului Saint-Germain, unde toată lumea admira caracterul ei vrednic de timpurile de odinioară, Émilie auzi anunţându-se domnul viconte de Longueville; în colţul salonului unde juca pichet cu episcopul de Persépolis, tulburarea ei nu putu fi observată de nimeni în momentul când întoarse capul şi-l văzu intrând pe fostul ei pretendent în toată strălucirea tinereţii. Moartea tatălui, şi pe urmă a fratelui său, răpus de asprime a climei de la Petersburg, încununaseră capul lui Maximilian cu penele ereditare ale pălăriei de pair; averea lui era tot atât de mare ca şi cunoştinţele şi măritele sale: în ajun chiar, tânăra şi înflăcărata lui elocinţă răsunase cu putere în incinta Adunării. Acum apărea în faţa mâhnitei contese liber şi încărcat de toate onorurile pe care ea le visase pentru idolul ei. Toate mamele cu fete de măritat încercau să-l atragă pe tânărul acesta care, judecând după farmecul lui, era dăruit de natură cu atâtea însuşiri alese; dar Émilie ştia mai bine ca oricare alta, că, mai presus de orice, vicontele de Lengueville era înzestrat cu acea tărie de caracter în care femeile înţelepte văd o chezăşie a fericirii. Îşi întoarse privirea spre amiral, care, după cum spunea el însuşi, se păr ea că va rămâne încă mult timp pe punte, şi îşi blestemă cu amărăciune greşelile copilăriei.

În aceeaşi clipă domnul de Persépolis o anunţă cu graţia lui episcopală:

— Frumoasă doamnă, dumneavoastră aţi aruncat riga de inimă, iar eu am câştigat. Dar să nu vă pară rău de bani,

căci îi rezerv pentru micii mei seminarişti.
Paris, decembrie 1829

SFÂRŞIT

1 Poitou – provincie din vestul Franţei; La împărţirea în departamente a Franţei, a format departamentele Vendče, Vienne şi Deux-Sčvres.
2 Bourbonii – dinastia care a ocupat tronul Franţei începând cu Henric al IV-lea şi care a fost detronată odată cu Ludovic al XVI-lea de către revoluţia burgheză din I789. Regaliştii contrarevoluţionari au recurs la armatele străine pentru a-i readuce pe tron pe Bourboni. Ultimii Bourboni de spiţă directă care au domnit în Franţa au fost Ludovic al XVIII-lea şi Carol al X-lea, în timpul Restauraţiei. Alte ramuri ale familiei Bourbon au domnit în Spania, Sicilia, Parma.
3 Vendeenii – contrarevoluţionari din vestul Franţei (Vendeea), conduşi de nobili şi de preoţi; mişcarea lor din 1793 avea de scop reîntronarea monarhiei.
4 Restauraţia – epoca dintre 1814 şi 1830, timp în care, cu ajutorul armatelor străine, a avut loc în Franţa restaurarea dinastiei Bourbonilor.
5 Ludovic al XVIII-lea – rege al Franţei între 1814 şi 1824 (cu excepţia celor „o sută de zile” ale întoarcerii lui Napoleon) a cerut ajutorul statelor străine, împotriva poporului francez, pentru a ajunge la tron – ca urmaş direct al lui Ludovic al XVI-lea, al cărui frate era; nerecunoscând revoluţia şi anii de guvernare ai lui Napoleon, declara domnia lui în continuare, de la moartea lui Ludovic al XVI-lea (1795); a încercat să se înţeleagă cu marea burghezie franceză făcându-i concesii, acordându-i Charta de la Saint-Ouen.

6 Tuileries – palat al regilor Franţei a fost început în l564 de arhitectul Philibert Delorme. Clădirea nu mai există astăzi.

7 Liga şi Baricadele – ca expresie a forţelor marilor feudali din trecut, Liga (sau Sfânta Ligă), confederaţia partidului catolic al Guise-ilor, înfiinţată în 1576, mai ales pentru a pune mâna pe tronul Franţei, nu se stinsese încă, desigur, din amintirea nobililor de viţă veche, din vremea Restauraţiei. De această ligă este legată şi amintirea baricadelor ridicate la Paris de vestea uciderii ducelui de Guise din ordinul regelui Henric al III-lea.

8 Livră – monedă veche corespunzătoare francului.

9 Monsieur – titlu purtat de fraţii regelui Franţei.

10 Beugnot (domnul) – Claude Beugnot, ministru al lui Ludovic al XVIII-lea, rău văzut de ultraregalişti pentru a fi asistat pe Ludovic al XVIII-lea la Saint-Ouen, când a acordat „Charta constituţională a Franţei” (1814).

11 Evenimentele de la 20 martie – la 20 martie, 1814, Napoleon Bonaparte intră în Paris, revenind asupra abdicării lui din anul precedent; regele Ludovic al XVIII-lea, abia reîntronat, e obligat să fugă; se va reîntoarce după cele „o sută de zile”, în care timp Napoleon pierde bătălia de la Waterloo.

12 Regimul reprezentativ – repus pe tronul Franţei de Sfânta Alianţă, Ludovic al XVIII-lea a trebuit să admită o Cameră cu reprezentanţi (deputaţi) aleşi. Deşi numai un mic număr de alegători aveau drept de vot (nici 100 000), ei trebuind să depăşească un anumit nivel de avere, totuşi acest „regim reprezentativ” apărea ultraregaliştilor, care visau reîntronarea monarhici absolute, ca un exces de libertăţi civice.

13 Trocadero – cucerirea fortului spaniol cu acest nume de către o armată a lui Ludovic al XVIII-lea, trimisă în Spania pentru a reprima mişcările republicane.

14 Amicus Plato. Sed magis amica Natia – în traducere: „Mi-e drag Platon, dar mai dragă mi-e naţiunea”, sentinţă

care o parodiază pe cea cunoscută şi atribuită lui Socrate, Amicus Plato, sed magis amica veritas, având sensul de: nici un fel de presiune nu trebuie să mă facă să calc adevărul.

15 Epitalam – poem compus cu prilejul unei nunţi, în cinstea mirilor.

16 Pair al Franţei – membru al Camerei superioare, în timpul Restauraţiei.

17 Partidul lui La Fayette – în jurul marchizului de La Fayette (Marie-Joseph), care luase parte activă la războiul de independenţă din America, se strânseseră regaliştii „liberali”. La Fayette a trăit între 1757 şi 1834.

18 Partidul lui La Baurdonnaye – era partidul ultraregaliştilor, care voiau să restabilească monarhia absolută în Franţa.

19 Longchamps – loc şes la marginea Parisului, unde s-a amenajat câmpul de curse hipice.

20 Carol al X-lea – rege al Franţei în a doua parte a perioadei numite Restauraţie. A urmat fratelui său, Ludovic al XVIII-lea, în 1824, şi a dus o politică reacţionară, încercând să restabilească măsuri ale regimului feudal. A fost răsturnat de revoluţia din 1830.

21 Trufe – ciuperci subterane, costisitoare, foarte apreciate în bucătăria franceză.

22 Guvernul Villčle – cel mai reacţionar guvern al Restauraţiei. Contele Joseph de Villele era şeful ultraregaliştilor. Lui i se datorează legi ca aceea care acordă un miliard emigranţilor nobili, sau ca aceea care pedepsea cu moartea pe cei care glumeau pe socoteala bisericii catolice.

23 Il Barbiere – o arie din opera Bărbierul din Sevilla a celebrului compozitor italian Rossini (1792-1868).

24 Matrimonio secreto – operă muzicală a compozitorului italian Cimarosa (1749-1801), ucis din ordinul reginei Carolina a Neapolelui, din cauza opiniilor şi activităţii sale revoluţionare.

25 Bordeaux (ducele de) – nepotul de fiu al regelui Carol al X-lea.

26 Aulnay, Antony şi Châtenay – localităţi pitoreşti din arondismentul Senei, aproape de Paris.

27 Sceaux – localitate pitorească din apropierea Parisului.

28 Terpsichora – în mitologia greco-latină, muză a dansului şi a cântului.

29 Discipoli ai lui Esculap – Esculap era, în mitologia antică, zeul medicinii, iar discipolii săi sunt medicii.

30 Byron – celebru poet englez (1788-1824), autor de versuri avântate şi satirice; a murit la Missolonghi, alături de patrioţii greci care luptau pentru eliberarea patriei lor.

31 Apollo – în mitologia greco-latină, zeu al luminii şi al artelor, model de frumuseţe bărbătească.

32 Ossian – poet scoţian legendar din secolul al III-lea. Sul, acest nume, poetul Macpherson a publicat în 1760 un volum de poeme care au avut un mare răsunet la vremea lor.

33 Contradans – nume dat de francezi cadrilului (contredanse) provenind din englezeşte country-dance – dans câmpenesc.

34 Caşmir – ţesătură fină de păr de capră, lucrată în Caşmir (India).

35 Kantism – doctrină filosofică a lui Immanuel Kant, filosof german (1724-1804), susţinând, printre altele, necesitatea libertăţii în morală.

36 Guimard, Duthé – dansatoare celebre de la sfârşitul secolului al XVIII-lea.

37 Hipocrat – cel mai mare medic al antichităţii; s-a născut în insula Cos (din Marea Egee) pe la anul 400 înaintea erei noastre.

38 Pergolese (Gian-Battista) – compozitor italian de muzică religioasă şi dramatică (1710-1736).

39 Saint-Preux – personajul principal din romanul La Nouvelle Héloďse de J. J. Rousseau, un tânăr sărac îndrăgostit de o fată de nobili.

40 Barčmme (Bertrand) – autor al unei Cărţi de socoteli făcute gata (secolul al XVII-lea), celebru calculator francez al unor tabele de dobânzi etc. Numele lui a devenit ulterior substantiv comun indicând tabele de taxe etc.

41 Majorat – averea necesară pentru a putea obţine un titlu de nobleţe.

42 Himerele – ornamentaţii în formă de animale fantastice.

43 Cotidianul – sau mai curând Cotidiana (în fr. La Quotidienne) era una dintre gazetele cele mai conservatoare din timpul Restauraţiei.

44 Suffren (Pierre-Andre) – navigator francez (1726-1788), cunoscut pentru victoriile repurtate asupra englezilor în Indii.

45 Bătălia de la Abukir – în dreptul orăşelului Abukir de pe coasta Egiptului, a avut loc, la 1 august 1798, celebra bătălie navală în cursul căreia flota engleză, condusă de Nelson, a distrus flota franceză, care transporta armata lui Napoleon Bonaparte.